

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 9.

Tisdagen den 22 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Nylander* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående pension å allmänna indragningsstaten åt sergeanten af första klassen vid Västerbottens regemente *L. E. Nyblad*.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Upplästes ett inkommet läkarintyg af följande lydelse:

Att borgmästaren *K. H. Bergendahl* på grund af sjukdom (gastroenteritis acuta) tills vidare är förhindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 20 febr. 1910

John Sjöqvist.
Med. doktor, docent.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra fänriksbostället 1 mantal Rödje nr 1 i Östergötlands län;

nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra hofslagarbostället Svartsmörja nr 1 i Kalmar län;

nr 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrivarbostället Krakstad nr 3 Östergård med Krakstad nr 4, en utjord i Östergötlands län;

nr 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet under förra fältväbelsbostället Hasslösa nr 7 Olof Andersgård i Skaraborgs län;

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Nedre Götala nr 4 Korpralsgård i Östergötlands län;

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra mönsterskrifvarbostället Jussberg nr 2 Norrgård i Östergötlands län;

nr 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra korpralsbostället Tägneby nr 1 Norrgård i Östergötlands län;

nr 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af två lägenheter från förra häradsskrifvarbostället Loringa nr 6 Grefvagaråden i Skaraborgs län; och

nr 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af ett till förra trumpetarbostället Lanna nr 10 Borregård i Skaraborgs län hörande område.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förlängning af den mellan Sverige och Tyska riket den 8 maj 1906 afslutade handels- och sjöfartstraktaten; samt

nr 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för utländsk turist att under viss tid tullfritt disponera hit till riket medförd automobil.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 106, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i fråga om en af frih. E. Palmstierna väckt motion (nr 1) med begäran om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande inom landet befintliga karteller och truster m. m., beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 105, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utsättande å kronodebetsdelarna af tid och ställe för uppbördsstämma, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 19 innevarande februari bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 1, 8 och 12, bevillningsutskottets betänkanden nr 4 och 7—10, bankoutskottets utlåtanden nr 4 och 5 äfvensom jordbruksutskottets utlåtanden nr 20 och 21.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Herr *Bosæus* afgaf en motion, nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

Upplästes och godkändes bankoutsrottets förslag till Riksdagens skrivelse till Konungen angående kontrollen öfver de med statslån understödda enskilda järnvägarna.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,21 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.

Onsdagen den 23 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 7 och 9 §§ i lagen om val till Riksdagen; samt

nr 4, i anledning af väckta motioner med förslag till ändrad lydelse af §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad, §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm samt §§ 6 och 8 i förordningen om landsting; äfvensom

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet; samt

nr 13, i anledning af väckt motion om ändrade villkor för stats-

bidrag till afönande af vikarie för småskollärarinnor m. fl. under tjänstledighet på grund af sjukdom m. m.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till valmän utsedde:

herr <i>Björck</i>	med 113 röster,
» <i>Björklund, Olof,</i>	» 113 »
» <i>Boman</i>	» 113 »
» <i>Bosæus</i>	» 113 »
» <i>Danström</i>	» 113 »
» <i>Dieden</i>	» 113 »
» <i>Ewerlöf</i>	» 113 »
friherre <i>Falkenberg</i>	» 113 »
» <i>Gyllenstierna</i>	» 113 »
grefve <i>Hamilton, Alexander,</i>	» 113 »
herr <i>Hallin</i>	» 113 »
grefve <i>Klingspor</i>	» 113 »
herr <i>Larsson</i>	» 113 »
» <i>Liedberg</i>	» 113 »
» <i>Magnuson</i>	» 113 »
» <i>Nyström</i>	» 113 »
» <i>Ros</i>	» 113 »
grefve <i>von Rosen, Fredrik,</i>	» 113 »
herr <i>Sandwall</i>	» 113 »
friherre <i>Silfverschiöld</i>	» 113 »
herr <i>Strömberg</i>	» 113 »
» <i>Tønning</i>	» 113 »
grefve <i>Wachtmeister, Henning,</i>	» 113 »
herr <i>Wester</i>	» 113 »

Företogs val af sex suppleanter för de valmän, som af kammarren fått i uppdrag att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och befunnos, efter valförrättningens slut, hafva blifvit till suppleanter utsedde:

herr <i>af Petersens</i>	med 115 röster,
» <i>Gustafsson</i>	» 115 »
» <i>Eriksson, O. A.,</i>	» 115 »
» <i>Nilsson</i>	» 115 »
» <i>Samuelson</i>	» 115 »
» <i>Trøedsson</i>	» 115 »

sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den af herr *Bosæus* nästlidne dag afgifna och då bordlagda motion, nr 48, i anledning af

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till bestämmelser angående undersökning och tillgodogörande af mineralfyndigheter å viss kronojord.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden nr 11—19.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 19 och 22 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 1, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 19 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom Första kammaren (nr 17) af herrar *Th. af Ekenstam* och *A. Sundblad* samt den andra inom Andra kammaren (nr 29) af herr *K. H. G. von Schéele* m. fl. hade föreslagits, att Riksdagen ville åt föreståndaren för arkivdepån i Visby bestämma ett begynnelsearfvode å 1,400 kronor, med rätt till tre ålderstillägg, hvartera å 200 kronor efter tre, sex och nio år.

Ang. löneförhöjning för föreståndaren för arkivdepån i Visby.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda grunder hemställt, att herrar af Ekenstams och Sundblads samt von Schéeles föreliggande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Herr af Ekenstam: Herr talman, mina herrar! Då vi representanter för Gottland förenade oss om att för Riksdagen framlägga den motion, som nu här behandlas, kunde vi väl inse, att åtskilliga svårigheter skulle uppstå för att erhålla det anslag, som är begärdt. Men vi tänkte förvisso också, att de alldeles speciellt behjärtansvärda omständigheter, som förelägo, skulle vara så pass talande, att, i ett sådant undantagsfall som detta, vår afsikt dock skulle kunna drifvas igenom. Båda dessa antaganden hafva i viss mån visat sig riktiga. Statsutskottet har afstyrkt motionen, men dock erkänt det berättigade i åtskilliga af våra skäl.

Det var för Gottland utan allt tvifvel af allra största värde, att där inrättades en arkivdepå. Naturligtvis kunde man ha anledning

Ang. löneförhöjning för föreståndaren för arkivdepån i Visby.
(Forts.)

att frukta, att, då denna provins icke var större, dess dyrbara urkunder skulle behöfva öfverflyttas från ön till något ställe på fastlandet, där det möjligen kunde anses lämpligare att centralisera sådana handlingar. Emellertid lyckades det att ordna saken så, att vi fingo behålla våra arkivalier på Gottland. I Visby, där de inrymmas i ett gammalt hanseaterhus med de omgifningar, som den minnesrika staden erbjuder, där kunna de förvisso göra sig bäst, där böra de vara tillgängliga, och utan tvifvel komma forskarna att vara tacksamma för att de, då de komma dit för att studera de gottländska förhållandena, också blifva i tillfälle att på platsen taga del af de mycket dyrbara arkivalier, som där finnas. Då emellertid staten för denna arkivdepå skulle ordnas, ansågs föreståndarplatsen vara af den obetydliga beskaffenhet, att den ursprungliga lönen endast behöfde bestämmas till 1,200 kronor. Därtill skulle komma tre ålderstillägg på 300 kronor efter respektive 5, 10 och 15 år. Hvad som möjligen skulle kunna rättfärdiga en så obetydlig aföning på en sådan plats var den bestämmelse som gjordes, att den man, som innehade platsen, endast skulle behöfva tjänstgöra 8 timmar i veckan. Emellertid lyckades man att till föreståndare för denna arkivdepå erhålla en synnerligen kunnig och framstående forskare, fil. lic. O. V. Wennersten. Han, som redan förut och sedan sin ungdom varit intresserad för och arbetat för att undersöka Gottlands kultur och fornminnen, var nu alldeles särskildt lämpad att förestå denna plats; och med det vetenskapligt lagda sinne han har och den forskningsifver han också besitter är det säkert, att den arbetstid, han nedlägger på detta arkiv, ingalunda stannar vid den afpassade tiden 8 timmar i veckan. Helt visst går det allra mesta af hans arbetstid åt för just detta arkiv, som är af ganska betydande omfång och som, såsom riksarkivariens själf säger, innehåller en massa af oordnade arkivalier. Jag vill blott erinra om det, att snart sagdt i hvarje kyrka på Gottland har det funnits ett arkiv, och kyrkornas antal på Gottland är 97. Länsstyrelsen har också haft ett synnerligen dyrbart arkiv, men äfven det är i vanvårdadt skick. Dessutom har det varit domstolarnes arkiv. Då man vill få klart för sig, af hvilken betydelse det är att hafva en sådan man som Wennersten till föreståndare för denna arkivdepå, måste man utan tvifvel taga hänsyn till huru arkivforskningen ställer sig i ledet af den allmänna forskningen rörande Gottlands forntid och Gottlands kultur. Det finnes, såsom herrarna veta, knappt någon landsända i Sverige, som är så rik på minnen från gångna tider som Gottland. Den, som vill hafva ett lätt tillgängligt och öfverskådligt material i den vägen, har endast att gå till statens historiska museum eller myntkabinetet och se huru där är ordnad. Där finnas områden, där den ena afdelningen kallas Gottlandsafdelningen och den andra »Det öfriga Sverige». I många fall är just den afdelning, som representeras af de gottländska samlingarna, öfverlägsen den, som tillhör eller kommer under »Det öfriga Sverige».

Nu kan man naturligtvis säga, att den omständigheten, att vi hafva en person, som är synnerligen hemmastadd med dessa fornminnen och hvad därtill hör, bör väl icke utgöra någon särskild anledning för att lämna honom bättre villkor såsom arkivarie. Men, mina herrar, tro ni verkligen icke, att det är så, att, om en nitisk, intres-

serad och kunnig forskare står i spetsen för en sådan urkundssamling som den i Gottlands arkivdepå befintliga, han också genom sina kunskaper äfven i andra branscher af fornvvetenskap helt visst skall just genom dessa urkunder kunna få den rätta belysningen för en hel del saker, som förut stått ganska dunkla och hvaröfver åtskilliga personer förgäfvos spekulerat. Det lider intet tvifvel, att icke åtskilligt, som i vår historia ännu icke är fullt utredt, skall, därigenom att arkivföreståndaren är en särskildt intresserad forskare, också få sin rätta belysning. Jag vill erinra därom, att ingen är närmare till att taga reda på hvad som finnes i ett arkiv än föreståndaren, men skall han göra detta på 8 timmar i veckan, så är det icke mycket bevändt med den tjänsten. Men huru skall det egentligen kunna vara tänkbart, att den person, som endast har ett arfvode med begynnelsebelopp af 1,200 kronor och som efter 15 år kommer upp till så storartad summa som 1,800 kronor, skall kunna bibehålla detta vetenskapliga intresse och den forskningsifver, med hvilken han tillträdt platsen och som helt visst gjort, att han öfver hufvud taget sökt den. Det har för oss stått klart, att om vi skola få behålla denne man, måste han i någon mån tillgodoses, och därför hafva vi nu framlagt denna motion. Vi hoppas och tro, att kammaren skulle vilja behjärta detta och i någon mån vilja bidraga till att hans ekonomiska ställning blir bättre och att Gottlands arkivdepå får behålla denne förtjänstfulle man.

Mot vår motion hafva formella skäl rests. Statsutskottet har sagt, att visserligen är denne man synnerligen förtjänstfull, och han har en väl vitsordad verksamhet, men den stat, som för landsarkiven är upprättad, är så nyligen ordnad, att det icke går an att redan nu göra ändring däri. Jag vill först påpeka, hurusom den person, som det här är fråga om, egentligen har sin aflöning bestämd på annat sätt än andra arkivtjänstemän hafva. Han har endast arfvode, icke lön, icke rätt till pension. Jag vill vidare erinra om det att om vi gottländingar förra året, då staten var före, icke funno oss föranlätna till att då framlägga förslag till ändring i staten, så berodde det helt enkelt därpå, att vi ansågo det vara icke opportunt att då komma fram med någonting, som skulle kunna tolkas såsom ett sönderrifvande af staten. Ty vi kunde naturligtvis icke då såsom nu motivera vårt påstående med direkt hänvisning till personen. Emellertid vädjar jag nu till kammaren, huruvida det icke i detta fall skulle vara skäl att ordna så, att denne förtjänstfulle man skulle kunna få sig beviljad ett arfvode af 1,400 kronor och efter nio år hinna upp till den storartade summan af 2,000 kronor. Det var detta, som vi med vår motion åsyftade, och jag tror, att det är icke något, som egentligen borde vara öfverstigligt. För att i någon mån bemöta den invändning, som statsutskottet gjort, skall jag tillåta mig på det viset ändra klämman i den framlagda motionen, att jag föreslår, att Riksdagen ville åt nuvarande föreståndaren för arkivdepån i Visby, O. V. Wennersten, bestämma ett begynnelsearfvode å 1,400 kronor med rätt till tre ålderstillägg, hvartera å 200 kronor efter 3, 6 och 9 år.

Jag hemställer om proposition å detta mitt yrkande.

Ang. löneförhöjning för föreståndaren för arkivdepån i Visby.
(Forts.)

Ang. löneför-
höjning för
föreståndaren
för arkiv-
depån i Visby.
(Forts.)

Herr vice talmannen: Vid sistlidne riksdag fastställdes löne-
reglering för de olika landsarkiven i vårt land. Det kan väl då icke
vara riktigt, att man redan året därefter ändrar denna löne reglering.
Detta skulle väl icke kunna motiveras med det, som den senaste tala-
ren allra sist sade, nämligen att löne regleringen borde förändras på
grund af att den person, som nu innehade ifrågavarande befattning,
är en så förtjänstfull man. Hvert skulle statsutskottet och Riksdagen
komma, om löne regleringar fastställdes och man året därefter sade:
vi hafva fått en förtjänstfull man på ifrågavarande plats; alltså böra
vi nu ändra löne regleringen? Vidare ber jag få fästa uppmärksam-
heten på, att vid denna löne reglering bestämdes, att för samtliga före-
ståndare för landsarkiv ålderstilläggen skulle utgå efter 5, 10 och 15
års tjänstgöring. Anser kammaren det rimligt, att vi nu skulle i fråga
om arkivdepån i Visby bryta med hela denna grundsats, att således
utskottet borde förorda och kammaren för sin del bifalla, att ålders-
tilläggen skola tilldelas föreståndaren efter 3, 6 och 9 år? Det är väl
alldeles uppenbart, att statsutskottet haft goda skäl för sitt afstyrkande
af en sådan hemställan.

Till försvar för motionen har man anført de stora förtjänster, som
den här ifrågavarande mannen ha. Dessa förtjänster beröra icke i
närmaste hand arkivforskningens område, utan det allmänna arkeolo-
giska området och fornminnena på Gottland. Det faller icke någon
i statsutskottet in att bestrida dessa mannens förtjänster och icke heller
att förneka, att skäl kunna finnas för att han för sitt arbete rörande
fornminnena på Gottland erhåller någon ersättning, hvilken då snar-
are vore att vänta från provinsen, då det i allmänhet är de särskilda
provincerna, som sörja för sina speciella fornminnens värd. Men att
statsutskottet skulle förorda och Riksdagen bevilja ett anslag på grund
af dessa motiv, synes mig icke vara rimligt begärtd.

Jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Sæve: Äfven jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall
till motionen. Jag gör det särskildt därför, att ett väl ordnad Visby-
arkiv är en af de viktigaste förutsättningarna för en grundligare kän-
nedom om den minnesrika ön Gottlands kulturförhållanden. Vi veta
ju alla, att detta landskap är ett af de intressantaste af Sveriges land-
skap i arkeologiskt och arkitektoniskt hänseende. Gottlandsdialekten
är kanske den af våra landskapsdialekter, som bäst och trognast be-
varat det gamla fornspråket, och härtill kommer vidare den omständig-
heten, att Gottland är en ö, skild från fastlandet, och på grund däraf
har dess befolknings utveckling under framfarna århundraden gått
efter helt andra linjer än de andra svenska provinsernas. Naturligt
är under sådana förhållanden, att öns arkivalier skola erbjuda ofant-
ligt mycket af intresse för den, som är särskildt intresserad af kultur-
historiska ting. Man kan ju därför säga, att ett gottländskt arkiv bör
vara af intresse icke allenast för gottländingar utan äfven för forskare
från det öfriga Sverige.

Nu förhåller det sig så, att arkivalierna på Gottland haft mycket
svåra öden att genomgå. De dyrbaraste medeltidsurkunderna lära
hafva blifvit bortförda på 1400-talet af en påflig legat, som besökte

ön, och sägas sedan hafva blifvit uppbända i Lübeck. Biskop Brask, till hvars stift Gottland hörde, förde med sig andra dyrbara gottländska urkunder, då han lämnade Sverige, och icke heller dessa hafva sedan kommit åter. Andra samlingar lära befinna sig i Köpenhamns arkiv. Men ännu återstår mycket, som, enligt hvad riksarkivarien upplyst, befinner sig i mycket oordnad skick. Detta lärer nu visserligen icke vara förhållandet med de egentliga kyrkoarkivalierna, efter hvad man sagt mig, ty ordnade skola de vara, men förhållandet är, att då de under framfarna århundraden förvarats i de kalla oeldade kyrkorna under vintertiden, de till stor del blifvit mycket skadade af rukt. Man kan då lätt föreställa sig, hvilket arbete det tarvas för konserverande af dessa samlingar samt att det fordras goda insikter för att kunna dechifrera dem. Det är af herr vice talmannen framhållet, att den man, i hvars aflöning det nu närmast är fråga om att göra en liten förhöjning, inlagt mycket stor förtjänst på arkeologiens och andra hit hörande områden. Det är väl, att man erkänner detta. Men nu förhåller det sig så, att för att rätt kunna tyda och handskas med handlingar i Gottlandsarkivet fordras att äga insikt äfven på andra områden än de rent arkivaliska, och den mannen, som nu sköter ifrågavarande befattning, har ett utomordentligt stöd däruti, att han icke blott är infödd gottländing utan äfven ägnat grundliga studier åt gottlandsdialekten och åt Gottlands fornminnen.

Det faller mig en tanke in. Riksdagen är färdig att om några minuter bevilja 75,000 kronor för utgifvande och bearbetande af resultat af doktor Sven Hedins forskningar i Asien. Ja, det är alldeles naturligt att Riksdagen skall bevilja det anslaget, ty dessa forskningsresultat äro af utomordentlig betydelse och anslaget gäller en forskare, som beredt heder åt sitt fosterland. Men, mina herrar, om vi vilja vara uppriktiga, måste vi icke erkänna att vida viktigare för oss svenskar än kännedomen om Tibet och Transhimalaya, ja, än kännedomen om Spetsbergen, Grönland och andra polarländer är dock kännedomen om våra egna svenska landskap, och ett af de värdefullaste i kulturhistoriskt hänseende är dock Gottland. Jag kan icke gärna tänka, att Första kammaren, då det är fråga om att gifva en ringa skärf såsom ett erkännande åt en förtjänstfull forskares värdefulla arbeten på svensk mark, skall slå döförat till för hvad från motionärernas sida sagts, och jag tillåter mig därför hemställa om bifall till herr af Ekenstams yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr af Ekenstam, att Riksdagen ville åt nuvarande föreståndaren för arkivdepån i Visby O. V. Wennersten bestämma ett begynnelsearfvode å 1,400 kronor med rätt till tre ålderstillägg, hvardera å 200 kronor efter 3, 6 och 9 år.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Ang. löneförhöjning för föreståndaren för arkivdepån i Visby.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 3 af sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna med den af herr af Ekenstam under öfverläggningen föreslagna ändring.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 50.

Punkterna 4—7.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

*Ang. läro-
verksadjunk-
ten P. Ahl-
grens upp-
flyttning i
högre löne-
grad.*

I två lika lydande motioner, väckta, den ena inom Första kam-maren (nr 32) af herr *K. von Geijer* och den andra inom Andra kam-maren (nr 73) af herrar *J. Tynell* och *E. Persson* i Borrby, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att adjunkten vid Hälsingborgs högre allmänna läroverk Johan Peter Ahlgren måtte förklaras vara berättigad att från och med 1910 års ingång åtnjuta aflöning i fjärde lönegraden.

Utskottet hade i förevarande punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af förevarande motion måtte för sin del förklara adjunkten vid Hälsingborgs högre allmänna läroverk Johan Peter Ahlgren berättigad att från och med 1911 års ingång åtnjuta aflöning i fjärde lönegraden.

Friherre Beck-Friis, Johan: Uti den föreliggande motionen begäres att en läroverksadjunkt skulle kunna få uppflyttas i en högre lönegrad än den, hvartill han är berättigad, och för den saken ha åtskilliga skäl andragits. Ett af dessa skäl är att sistlidets års Riksdag beviljade en dylik uppflyttning till högre lönegrad för en annan

adjunkt. Men, mina herrar, det föreligger dock en ganska väsentlig skillnad mellan dessa båda lärare. Denne andre var på grund af aflagda examina väl berättigad till en sådan uppflyttning, om eljest hans innehafvande befattning sådant medgäfv, men adjunkten Ahlgren synes mig icke därtill på något vis berättigad, han har till och med fått gå till Kungl. Maj:t för att kunna få bekläda den befattning, han nu innehar.

Ang. läroverksadjunkten P. Ahlgrens uppflyttning i högre lönegrad.

(Forts.)

Jag vill visst icke motsätta mig att en lärare må kunna få en efter förhållandena lämpad högre aflöning, men jag fruktar för de konsekvenser det kan draga med sig. Vi minnas hur det gick, då 1908 års Riksdag beviljade högre pension åt en rektor, än den hvartill han var berättigad. Redan nästpåföljande år kom en annan rektor och begärde enahanda förmån. Den omständigheten att Riksdagen förra året medgaf en lärare att uppflyttas i högre lönegrad synes nu draga den konsekvensen med sig att äfven andra lärare skola flyttas upp i en högre lönegrad, än den de hafva rätt till. Då såväl 1907 års pensionsbestämmelser som läroverksstadgan af 1904 äro ganska nya, borde man, anser jag, hålla sig strängt till dessa och taga sig till vara för undantag, hvilka komma att draga med sig det ena undantaget efter det andra.

Såsom frågan nu ligger vill jag ej göra något yrkande om afslag, men då flera reservanter finnas från Andra kammarerna, är det ej omöjligt att frågan kan komma att blifva föremål för gemensam votering, och jag har därför velat anföra de skäl jag haft för min reservation mot utskottets hemställan i denna punkt.

Herr vice talman: Jag delar fullständigt den föregående talarens uppfattning att man bör vara mycket försiktig i fråga om beviljande af extra förmåner för vissa tjänstemän utöfver dem, hvartill de hafva laglig rättighet. Men, å andra sidan, är det lika tydligt att undantagsfall kunna förekomma och *måste* förekomma vid större omhvälfningar inom en tjänstemannakår, och knappast har väl förekommit en större omhvälfning, än den som skedde genom 1904 års läroverksreform. Den innebar bland annat, att en hel del gamla läroverk fullständigt indrogos, och ibland dessa indragna läroverk befann sig också pedagogien i Simrishamn. De lärare, som vid detta läroverk varit anställda, kommo på bar backe. Föreståndare för Simrishamns pedagogi hade i många, många år varit den i motionen omnämnde adjunkten Ahlgren, som med en högst ovanlig duglighet och samvetsgrannhet skött denna befattning. Sällan har väl en ansökan om förbättrade lönevillkor varit åtföljd af så vackra vitsord som de, hvilka förekomma i Ahlgrens tjänstgöringsbetyg; och för min egen personliga del ber jag få vitsorda, att Ahlgren icke blott varit en god lärare och föreståndare för denna pedagogi, såsom ju många andra goda lärare finnas, utan därjämte på ett alldeles särskildt framstående och lyckligt sätt handhaft sin befattning. Ahlgren har under tjugutre år haft denna tjänstgöring, och nu föreslår utskottet, i ungefärlig likhet med motionären, att Ahlgren af dessa tjugutre år skulle få räkna sig till godo elfva tjänstar. Detta är väl ej så omätligt begärddt. Då nu därtill kommer, att Riksdagen i fjol beviljade en liknande förmån

för en lärare, som tjänstgjort vid samma pedagogi, på en underordnad plats och under en betydligt kortare tid, än Ahlgren där tjänstgjort som föreståndare, synes det mig, som om all billighet skulle tala till förmån för utskottets hemställan, och jag ber, att herrarna, om frågan kommer till gemensam votering, icke måtte taga för mycket intryck af friherre Beck-Friis' yttrande.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 14—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkten 22.

Ang. läraren
vid musika-
liska akade-
miens kon-
servatorium
A. Anderséns
löneförmåner.

I en inom Andra kammaren väckt motion (nr 80) hade herr *A. Lundgren* i Varberg föreslagit, att Riksdagen ville medgifva läraren vid musikaliska akademiens konservatorium Anton Andersén rätt att, med bibehållande af sin lärarplats i violoncell- och kontrabasspelning *odelad* (i enlighet med akademiens förslag härom), uppbära från tiden för löne regleringens trädande i kraft det af Riksdagen för undervisningen i violoncell- och kontrabasspelning anslagna lönebeloppet kronor 3,000.

Utskottet hade i föreliggande punkt på angifna grunder hemställt, att Riksdagen i anledning af föreliggande motion måtte förklara läraren vid musikaliska akademiens konservatorium Anton Andersén berättigad att från och med år 1910 uppbära de löneförmåner å 1908 års stat för akademien, som Andersén skulle hafva erhållit, därest han inom föreskrifven tid förklarar sig villig ingå på berörda stat; med skyldighet för Andersén att underkasta sig de vid nämnda stat fogade aföningsvillkor och bestämmelser.

Herr Högglund: Herr talman, mina herrar! Då jag genomläste den motion, som föreligger i förevarande punkt, syntes mig billigheten kräva, att läraren A. Anderséns afönning blefve så höjd, som motionären påyrkade, eller till 3,000 kronor. Sedermera har det för mig från sakkunnigt håll uppgifvits, att Andersén under utöfningen af sin långa tjänstemannagärning visat synnerligt nit och utvecklad stor skicklighet. Han har under sin mer än 30-åriga lärarverksamhet fullgjort så att säga en dubbel tjänstgöring, undervisat under dubbla antalet timmar per vecka mot hvad slika lärare pläga göra. Han bör därför nu, då han står vid slutet af sin tjänstetid, komma i åtnjutande af hela den lön, som kommer att utgå, sedan han från sin tjänstebefattning afgått — då tjänsten kommer att upp-

delas i tvenne — helst han med berömvärdt nit och skicklighet fortfarande fullgör sin tjänsteplikt.

Utskottet har visserligen ställt sig välvilligt mot motionen och föreslagit en mycket beaktansvärd förman för Andersén, men det synes mig, att denna fråga är af en sådan beskaffenhet, att Riksdagen bör taga steget fullt ut och bevilja hela det af motionären föreslagna beloppet, 3,000 kronor. Detta är heller icke något så synnerligen stort belopp för en person i Anderséns ställning, men det torde dock — så synes det mig — vara för en trogen tjänsteman välkommet och uppmuntrande under hans återstående tjänstetid.

Jag tillåter mig därför vördsammast hemställa, att Riksdagen ville besluta att godkänna statskottets föreliggande betänkande i denna punkt, dock med den öfvergångsbestämmelsen att den nuvarande innehafvaren af de båda befattningarna må i enlighet med musikaliska akademiens förslag af år 1907 åtnjuta det för desamma i stat anslagna belopp — 3,000 kronor — såsom om befattningarna vore odelade.

Herr Wijkander: Såsom den siste talaren framhöll, är det en mycket förtjänt man det här gäller, och utskottet har därför icke tvekat att afhjälpa den olägenhet, som uppkommit genom det vankelmod, kan jag gärna säga, som Riksdagen visat med afseende å beräkandet af ålderstillägg för den, som uppbär mer än en aflöning på akademiens stat. Förhållandet är nämligen det, att, då platsen delades i två, Riksdagen först beslöt, att en innehafvare af två platser icke finge uppbära något ålderstillägg. Under sådana förhållanden ansåg sig denne man icke böra ingå på den nya staten, utan vägrade det. Följande Riksdag ändrades bestämmelsen så, att en innehafvare af två tjänster å musikaliska akademiens stat får uppbära ålderstillägg för den större lönen. Därigenom blef det fördelaktigt för Andersén att ingå på den nya staten, och nu har utskottet föreslagit, att Riksdagen skulle medgifva honom det. Andersén får då sin lön höjd från 2,080 till ungefär 2,700 kronor. Detta ansåg utskottet vara å ena sidan af billighet fordradt, då Riksdagen frångått sitt tidigare beslut, och å andra sidan innebära en ganska väsentlig lönehöjning. Men detta har den olägenheten med sig, att, då Andersén blir pensionsmässig, han icke har att åtnjuta fullständig pension från båda områdena. Han får således icke så hög pension, som hans löneförmaner kunde synas betinga. Detta ansåg utskottet skulle kunna afhjälpas därigenom, att, om mannen, då han blir pensionsmässig, anses vara däraf förtjänt, Riksdagen skulle kunna gifva honom tilläggspension. Men att fatta beslut, som den siste ärade talaren hemställde, att Riksdagen skulle så väsentligt höja lönen för en lärare, som vägrat ingå på ny stat, från 2,080 till 3,000 kronor, och formulera detta beslut så, som den siste talaren angaf, det står så på gränsen af det oformliga, att utskottet ansåg, att det icke gärna kunde komma i fråga.

Herr talman, jag tror, att utskottet träffat en ganska lycklig medelväg, då utskottet gifvit erkännande åt mannens duglighet genom att höja lönen till 2,700 kronor, hvarigenom ju hans ställning blir betydligt förbättrad. Att gå längre tror jag icke vore lämpligt.

Ang. läraren vid musikaliska akademiens konservatorium A. Anderséns löneförmaner.
(Forts.)

Ang. läraren vid musikakademiska konservatoriet. Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Hägglund*, att Riksdagen ville besluta att godkänna statsutskottets hemställen i föreliggande punkt — dock med den öfvergångsbestämmelsen, att den nuvarande innehafvaren af de båda befattningarna finge, i enlighet med A. Anderséns löneförmåner — dock med den öfvergångsbestämmelsen, att den stat anslagna belopp — 3,000 kronor — såsom om befattningarna vore odelade.

(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 23—25.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 26—28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—35.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—73.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—110.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 111—113.

Lades till handlingarna.

Punkterna 114—129.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—143.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 144.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 12,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med de af departementschefen till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1905 angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalterna för vanföra, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Understöd till undervisningsanstalter för vanföra.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *K. G. Karlsson* i Göteborg väckt motion (nr 142), däri föreslagits, att Riksdagen, med ändring af Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, måtte på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 30,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med af motionären angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalterna för vanföra, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Utskottet hade i föreliggande punkt på andragna skäl hemställt, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts föreliggande förslag och ofvanberörda motion måtte på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 22,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med af utskottet angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade *undervisningsanstalterna för vanföra*, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Reservation hade anförts af herrar *F. Berg, A. Wiklund, F. W. Thorsson, K. Starbäck, A. Ekman, K. V. Rydén* och *C. G. Thor*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts framställning och herr Karlssons i Göteborg förevärande motion ville på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 30,000 kronor att användas *dels* i öfverensstämmelse med ofvan angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade *undervisningsanstalterna för vanföra*, *dels* ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Herr Wieselgren: Som herrarna finna, är vid denna punkt af betänkandet fogad en reservation; men om man däraf drager den slutsatsen, att det förefinnes någon verklig, bestämd åtskillnad mellan utskottets förslag och reservanternas, tror jag att man tager fel. Om man läser utskottets betänkande, finner man nämligen, att motiveringen

*Understöd
till under-
visningsan-
stalter för
vanföra.*
(Forts.)

för detta betänkande likaväl skulle ha mynnat ut i den kläm, reservanternas kommit med, som i den som nu föreligger. »Utskottet delar till fullo», heter det, »den af motionären uttalade uppfattningen om det behjärtansvärda i den af ifrågavarande undervisningsanstalter bedrifna verksamheten, särskildt med hänsyn till deras sträfvan att redan från barndomen bereda de vanföra och lytta lämplig vård och behandling; och», fortsätter utskottet, »har utskottet af hvad i motionen därom anförts och utskottet eljest har sig bekant, funnit det med skäl kunna antagas, att föreningarna äro i behof af ett kraftigare statsunderstöd än hvad som enligt nu gällande grunder för bidrag från ifrågavarande anslag kan komma dem till del.» Det visar sig också af utskottets resonemang, att det enda skälet för utskottet att icke ansluta sig till det yrkande, reservanternas framlagt på grund af den i ämnet väckta motionen, ligger däri, att utskottet inhämtat, att frågan om förhöjdt statsunderstöd för ifrågavarande föreningar för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning. Förty har utskottet föreslagit — på grund af, å ena sidan, Kungl. Maj:ts proposition, och å andra sidan, den väckta motionen — att ett belopp af 22,000 kronor måtte anvisas för att användas till understöd åt och inspektion af de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalterna. Reservanternas yrka däremot bifall till motionens belopp, 30,000 kronor. Det är således i grunden endast fråga om den lilla skillnaden mellan de två beloppen, 22,000 kronor och 30,000 kronor eller 8,000 kronor. Af reservanternas utredning framgår, att statsbidraget till dessa anstalter blott utgör omkring 15 procent af samtliga utgifter för desamma, och att det belopp, som motionären föreslagit, är ungefär detsamma, som utgår till anstalterna för döfstummas och sinnesslöas vård. Då nu den princip, som statsutskottet fastställt, redan är frångången, i det att utskottet befattar sig med frågan, oaktadt densamma ligger under Kungl. Maj:ts pröfning, kan jag icke finna, att det här är fråga om någon principiell bestämningsgrund, utan det är fråga endast om dessa 8,000 kronor. Då det nu är tydligt, att ett belopp, räknadt efter motionärens förslag, icke kan sägas på minsta vis öfverstiga hvad behovet kräfver, och då det gäller att understödja dessa olyckliga, vanföra barn, som vi ha öfverallt i vårt land, kanske i långt större antal än vi känna, ber jag, herr talman, att få framställa yrkandet att kammaren måtte bifalla det af reservanternas framlagda förslaget

Herr Sörensson: Såsom af motiveringen till statsutskottets betänkande framgår, har utskottet haft det allra varmaste medlidande med den klass af olyckliga människor, som det här närmast är fråga om. Det är icke bristande sympati för dessa anstalter eller för den verksamhet, som af dem utöfvas, utan det är hänsyn till förhållanden, som jag skall något närmare beröra, som gjort att utskottet stannat vid detta beslut att höja det nuvarande anslaget till 22,000 kronor. Jag kan icke dela den föregående talarens uppfattning, att eftersom man frångått principen, man gärna kunde ha gått till det högsta beloppet. Utskottet har velat gå motionären till mötes så långt, som utskottet fann skäligt. Det är icke på måfå vi uppställt denna summa, 22,000 kronor, utan det är efter den beräkning, att med denna summa dessa

anstalter för vanföras undervisning skulle under nästa år kunna få dubbelt understöd mot hvad de hittills fått. De ha hittills fått 100 kronor och skulle alltså för nästa år få 200 kronor för hvarje barn, hvilket skulle göra en summa af 20,950 kronor. Å det af utskottet föreslagna beloppet blefve ändock något mer än 1,000 kronor öfver till inspektion af anstalterna.

Skälet hvarför utskottet icke redan nu velat gå till det belopp, som motionären föreslagit, — det erforderliga beloppet har af honom beräknats till 28,000 kronor i rundt tal, men afrundats uppåt till 30,000 kronor, samma belopp, som utgår till understöd af anstalter för blinda och döfstumma, — detta skäl är, att Kungl. Maj:t möjligen skulle, liksom förhållandet är i fråga om understöd åt anstalter för blinda och döfstumma, vilja fastställa vissa villkor för att dessa anstalter för vanföra skulle komma i åtnjutande af understöd. Och min öfvertygelse är, att, om och när utredning blifvit förebragt och på grund däraf framställning af Kungl. Maj:t göres om den höjning, som motionären nu föreslagit, statsutskottet skall föreslå och, såsom jag hoppas, Riksdagen också besluta bifall till denna framställning. Det är så många ömmande förhållanden, som tala därför, att jag tror, att ingen skall vara böjd för afslag.

Jag har en sådan anstalt alldeles i min närhet i min hemort, och jag vet, hvilken välsignelserik verksamhet den utöfvat under många år, och jag skulle gärna se, att den kunde få en ortopedisk poliklinik, som ju är af mycket stor betydelse för dessa anstalter. Om för detta ändamål behöfves särskildt anslag, kan bäst utredas af Kungl. Maj:t. Men jag anser, att det för närvarande vore bäst, om utskottets förslag bifölles. Dock vill jag gärna hoppas, att ett annat är ett förslag om högre anslag skall framställas och af Riksdagen bifallas.

Herr Eklund: I likhet med den förste ärade talaren har jag be-
gärt ordet för att yrka bifall till den reservation, som är vidfogad denna punkt af betänkandet. Jag kunde ju mycket väl afstå från att vidare yttra mig, då den nämnde talaren i så vältaliga ordalag framfört de synpunkter, för hvilka jag tänkte göra mig till tolk. Men då jag nu fått ordet, skulle jag vilja lämna några upplysningar rörande anstalten i Stockholm.

Utskottet säger på sidan 71 i betänkandet, att utskottet — efter att ha erkänt det behjärtansvärda i den gjorda framställningen — likväl icke ansett det fullt välbetänkt att gå med på det af motionären föreslagna beloppet, »vid det förhållandet att dels vissa elever möjligen äro i stånd att själfva bekosta sin vistelse vid anstalten dels ock, såsom af motionen framgår, åtskilliga länsting för medellösa elever betala $\frac{2}{3}$ af kostnaderna, understundom med det villkor att kommun eller enskilde bestrida den återstående tredjedelen, och vederbörande anstalt sålunda i många fall, ofsedt statsbidraget, åtnjuta ersättning helt eller delvis för elevens underhåll och undervisning».

Denna utskottets uppfattning torde grunda sig på motionärens uppgift, att anstalten i Göteborg i några fall haft anslag från lands-
tinget. Anstalten i Stockholm har däremot icke haft något sådant anslag, men väl ett bidrag af fattigvårdsnämnden på 1,200 kronor.

Understöd till undervisningsanstalter för vanföra.
(Forts.)

Af utskottets yttrande synes framgå, som om de afgifter, som erlades af eleverna, skulle vara så rikligt tilltagna, att de räckte icke blott till deras underhåll, utan äfven till bekostande af deras undervisning. Jag har därför tagit reda på, hvilka afgifter betalas å hemmet i Stockholm. Afgiften utgör 30 kronor per månad i ett för allt för elever, som komma från landsbygden, och 15 kronor för dem, som bo i Stockholm. Och det förstå herrarna mycket väl, att dessa afgifter icke ens täcka kostnaderna för underhållet, mycket mindre för undervisningen. Af senast utkomna revisionsberättelse för år 1908 — berättelsen för år 1909 är ännu ej tillgänglig — finner jag, att afgifterna för eleverna under nämnda år uppgått till kronor 3,067:50, men att kostnaderna för bespisningen voro kronor 6,500. Posten för undervisare och föreståndare var 7,219:75, hyrorna kronor 4,907:08 samt lyse och bränsle kronor 1,363:10. Inkomsterna i öfrigt hafva varit anslag af staten och fattigvårdsnämnden kronor 4,850 samt årsafgifter och gåfvor — den högsta posten på inkomstsidan — kronor 8,442, erlagda af 1,650 medlemmar, bland hvilka jag finner många medlemmar af denna kammare.

Om man besöker hemmet i Stockholm och tager i betraktande såväl dess verksamhet som de elever, som där finnas, får man ovillkorligen den föreställningen, att staten borde göra mera till dess stödjande än hvad den hittills gjort. Verksamheten att skydda och utbilda de vanföra så att de kunna nödortfigt försörja sig ligger fortfarande till hufvudsaklig del på det enskilda initiativet, och det är endast med filantropins hjälp, som den kunnat uppehållas. Man skulle mycket starkt, förefaller det mig, kunna ifrågasätta, om det icke vore uteslutande en det allmännas uppgift att taga vara på de lytta och vanföra och söka bereda dem utbildning till försörjningsmöjligheter. Nu kan det visserligen, enligt min mening, vara lyckligt i vissa afseenden och framförallt ekonomiskt, att enskilda intressera sig för denna verksamhet, ty om den lades helt och hållet på det allmänna, skulle den säkerligen bli mycket dyrare.

Öfverallt äro dessa anstalter synnerligen trångbodda. Det är endast anstalten i Göteborg, som kunnat inrätta en ortopedisk poliklinik — något som synes mig nödvändigt böra sättas i samband med en dylik anstalt för att den skall kunna helt fylla sin uppgift. Ingen af anstalterna har — åtminstone ej den i Stockholm, och jag tror äfven de båda andra — särskild sjukafdelning. Saledes om en af eleverna blir sjuk, och sjukdomen icke är af den beskaffenheten, att han omedelbart kan föras till sjukhus, får han ligga i samma rum som de andra eleverna.

Om Riksdagen kunde behjerta det framställda önskemålet, skulle i vissa afseenden förbättringar kunna åstadkommas.

Jag vill fästa uppmärksamheten på en uppsats i Stockholms Dagblad i dag af doktor Patrik Haglund, som synes väl insatt i dessa förhållanden. Han riktar där ett behjartansvärdt upprop till Riksdagen att gifva anstalterna i fråga ett handtag. Han säger där bland annat, att »de vanföras situation är särdeles ömmande och vanförsanstalterna af åtskilliga skäl just nu i behof af det kraftigaste handtag från statens sida, som öfver hufvud taget för närvarande kan vara möjligt».

Ja, jag vill slutligen tillägga, att chefen för ecklesiastikdepartementet år 1904 uttalade, att det på den tiden redan presterats mycket tungt vägande skäl för att statens anslag borde utgå just med det belopp, som motionären nu föreslagit.

Herr talman, jag anhåller att få yrka hifall till reservationen.

Understöd till undervisningsanstalter för vanföra.
(Forts.)

Friherre Lagerbring: Jag skall endast be att få i allra största korthet ansluta mig till den förste och siste talarens yrkande. Det föreföll mig ock, som om af den näst föregående talarens yttrande framginge, att statsutskottets ledamöter icke heller skulle vara så mycket emot, att anslaget beviljades till det belopp, som motionären föreslagit; det är ju ett stort antal reservanter från Andra kammaren, och det är sannolikt att reservationen kommer att där bifallas. Och med kändedom om denna kammares goda hjärta kan man antaga, att vid gemensam votering det högre anslaget kommer att beviljas. Det förefaller mig då, som om man redan nu här i kammaren kunde bevilja det högre anslaget, eftersom det tjänar ett särdeles ömmande ändamål.

Jag känner icke till anstalterna i Stockholm och Hälsingborg, men jag känner väl till anstalten i Göteborg. Jag vet, att den uträttat synnerligen mycket godt och är förtjänt af allt det understöd den kan få. Förhållandet är med de vanföra barnen, att de äro mycket bildbarare än de barn, som råkat ut för andra lyten, de kunna lätt lära ett yrke och därigenom skaffa sig förmåga att försörja sig själfva, så att de icke behöfva ligga fattigvården till last. Det är således ett ändamål, som jag föreställer mig kammarens samtliga ledamöter vilja behjarta. Och skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas är ju icke stor. Jag hemställer därför, herr talman, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag, till hvilket jag yrkar bifall.

Herr Hammarskjöld: Jag vill också ansluta mig till den mening, som anförts af de siste talarne. Det råder väl icke mer än eu mening därom, att staten bör göra hvad den kan för att taga vård om de vanföra. Staten har länge funnit det vara sin plikt att vårda sig om de blinda och döfstumma och idioter. Till dessa utgår ju anslaget med 250 kronor om året för hvarje barn. Säsom redan blifvit anmärkt, föreligger icke, såvidt jag kan finna, något verkligt skäl för, att man skulle uppskjuta med att något kraftigare än hittills eller så, som motionären föreslagit, understödja äfven de vanföra. Det har erinrats om, att staten i viss mån drager fördel af, att de vanföra få icke endast vård, utan äfven utbildning, så att de, från att vara en börda för samhället, förvandlas till nyttiga samhällsmedlemmar.

Jag kan, som sagdt, icke förstå, att något verkligt sakskäl anförts mot beviljande af det högre anslaget, och ber därför att i likhet med den siste talaren få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Björck: Herr talman! Då det är fråga om, att barnen i dessa anstalter må kunna blifva föremål för behandling, så att deras skador och lyten blifva botade eller förbättrade, och de därigenom blifva i stånd att bli nyttiga människor, som kunna försörja sig själfva och således icke behöfva ligga fattigvården till last, så vore det ju

*Understöd
till under-
visningsan-
stalter för
vanföra.
(Forts.)*

redan från denna synpunkt klokt af Riksdagen att bevilja det något högre anslag, som nu begärts af motionären. Men det är en särskild omständighet med vården af dessa barn, som gör, att den kräver rätt stora kostnader, och det är, att de ofta skola behandlas med bandager, hvilka äro ganska dyrbara att anskaffa. Om nu genom ett högre anslag af Riksdagen deras lyten åtminstone i någon del kunde afhjälpas, vore därmed mycket vunnet. Jag tror, att Första kammaren gör klokt i att nu bevilja det högre anslaget, så mycket mer som, såsom friherre Lagerbring påpekat, detta eljest nog ändå kommer att gå igenom vid en gemensam votering.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr vice talmannen: Enligt gamla statsutskottsregler skulle denna motion alldeles bestämdt hafva afstyrkts. Förr har man ansett, att sådana frågor, som den här föreliggande, böra först vara föremål för Kungl. Maj:ts pröfning. Så mycket säkrare skulle man förr i världen helt enkelt hafva afstyrkt denna motion, som man vet, att på Konungens bord hvilat frågan om en utredning i saken. Men gamla märken stå icke alls numera, som herrarna förnummit på många sätt. I synnerhet när barmhärtighetsfrågor föreligga, äro statsutskottets ledamöter, in specie andra afdelningens, mycket vekhjärtade. Därför har utskottet förordat ett anslag på 22,000 kronor, men vi hafva ansett oss böra hålla fast vid den gamla goda regeln och icke tillstyrka motionen på ett sätt som föregriper alltför mycket en kommande utredning. Vi hade därtill goda skäl icke blott i den gamla regeln utan särskildt däri, att man mycket väl kan förutsätta, att vissa villkor borde uppställas för ett sådant anslag som detta. Det är därför icke klokt att genast i första taget bevilja det högsta anslagsbelopp, som kan komma i fråga. Men nu hör jag, att herrarna själfva äro lika vekhjärtade som vi på andra afdelningen och litet därtill. Då tycker jag, att det är onödigt att vidare hålla på med debatten. Låt oss bifalla reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till utskottets bemställan samt vidare därpå, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid föreliggande punkt afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 145—162.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 163.

*Anslag till
populärveten-
skapliga
föreläsning-
kurser i folk-
bildningsäsyfte.*

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte, i likhet med hvad för innevarande år ägt rum, till understöd, under de i statsrådsprotokollet angifna villkor, åt sådana *anstalter och föreningar*,

som anordna populärvetenskapliga föreläsningsskurser i folkbildnings- Anslag till
syfte, på extra stat för år 1911 bevilja ett anslag af 235,000 kronor, af populärveten-
hvilket anslag dock högst 8,000 kronor finge, på de villkor Kungl. Maj:t skapliga
bestämde, användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som föreläsningss-
förmedlade föreläsningar af ifrågavarande slag och som åt lokala an- kursur i folk-
stalter för sådana föreläsningar tillhandahölle passande åskådnings- bildnings- (Forts.)
materiell.

Herr vice talmannen: Herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet yttrar i motiveringen till detta anslagsäskande följande: »Det förefaller mig, som om föreläsningsverksamheten skulle kunna bedrivas med än större planmässighet än hittills skett, detta såväl i fråga om den rent yttre anordningen af verksamheten som äfven beträffande val af ämnen och föreläsare».

I dessa ord ger statsrådet helt visst uttryck för tankar och känslor, som röra sig hos ganska många. Det är ett stort anslag, som staten beviljar för dessa s. k. populärvetenskapliga föreläsningar, och jag tror, att man ganska allmänt har en förnimmelse af, att detta stora anslag icke verkat till så stort gagn, som man kunde önska, och att man åtminstone har en dunkel förnimmelse af, att ändringar skulle kunna vidtagas, som kunde leda till ett bättre resultat. Jag vill för min del alls icke bestrida, att dessa föreläsningar medföra något gagn. Jag vill icke underskatta det värde de hafva för föreläsarna, särskildt en del yngre, som genom sina föreläsningar få en för dem ganska välbehöfelig tillökning i sina inkomster. Jag vill icke heller underskatta den betydelse, som dessa föreläsningar hafva därutinnan, att de bereda många människor ett slags förströelse. Enligt min åsikt är den, tid icke förspild, som ägnas åt förströelse, då denna ges i något så när lämplig form och i lämpligt mått. Det är nämligen hälsosamt för sådana, som i hela sin verksamhet för öfrigt äro hänvisade åt ett håll, att få tankar och känslor vända åt ett annat. Jag förstår också, att dessa föreläsningar hafva sitt värde för en mängd människor på det sätt, att de genom föreläsningarna dragas undan en del frestelser och lockelser att använda tiden på ett långt sämre sätt än att höra på en föreläsning, äfven om de icke mycket förstå af hvad som föreläses.

Men ändamålet med dessa populärvetenskapliga föreläsningar har väl ändå varit något annat. De skulle anordnas, som det hette, i »folkbildningssyfte», och de skulle väl afse att bibringa de stora skaror af människor, som icke hafva tillgång till de högre läroanstalterna, en del kunskaper i allehanda ämnen. Men för att dessa föreläsningar verkligen skola vara bildande fordras väl, att de icke blott bereda en stunds glädje eller förströelse, utan att de verkligen uppväcka hos åhörarna en tendens till eget arbete, att de framkalla hos dem själfarbete vare sig i teoretisk eller praktisk riktning. Att de skola uppväcka ett sådant själfarbete och gifva ledning åt detsamma är väl den fordran, som man önskar uppställa för dessa föreläsningar.

Jag tror icke, att föreläsningarna, såsom de pläga hållas, verka synnerligen mycket i den riktningen. Det är icke min mening och icke min önskan att rikta några förebräelser mot de lokala sty-

Anslag till
populärveten-
skapliga
föreläsning-
skurser i folk-
bildningssyfte.

(Forts.)

serna ute i landet, hvilka anordna dessa föreläsningar. Jag tror nog, att de i allmänhet gjort så godt de kunnat. Deras arbete har varit alldeles oegennyttigt, och de hafva visat mycket intresse. De hafva på många håll åtminstone, laborerat med svårigheter, särskildt af ekonomisk art. Det är vidare ganska tydligt, att för en jämförelsevis så ung verksamhet som föreläsningsverksamheten det måste finnas en viss trefvandets tid, då man icke vet, huru man skall ordna saken, utan trefvar sig fram och känner sig för, om det är lämpligt att gå till väga på det ena eller det andra sättet. Men det är också tydligt, att under ett trefvande icke kritiken kan vara skarp, och jag tror, att man nu har att i första hand uttala som önskvärdt, att det må utföras en större kritik vid anordnandet af föreläsningarna. Det är för en sådan kritik, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt uttalande i statsverkspropositionen har uttalat sig, och det är önskvärdheten af sådan kritik, som jag för min del velat framhålla.

Jag har icke något egentligt att tillägga till hvad herr statsrådet yttrat, men jag har velat få till protokollet antecknad, att jag i alla afseenden instämmer med honom.

En större kritik behöfves, särskildt i fråga om både val af ämnen och föreläsare. Ty ingen, som följt detta föreläsningsarbete något så när uppmärksam, har kunnat undgå att se, att föreläsningar hållits öfver ämnen, som alls icke passat för sådana föreläsningar, och att, stundom åtminstone, till föreläsare valts eller utskickats personer, som icke mycket lämpat sig för detta arbete. Jag erkänner, att svårigheter gifvas för att ordna denna sak, både i fråga om föreläsningsämnen och i fråga om föreläsare. Det är ju lätt att säga, att föreläsningarna böra ordnas efter en sammanhängande plan, och det vore önskvärdt, att de kunde anordnas som serieföreläsningar. Men detta är väl alldeles omöjligt att åstadkomma på landet. I städerna går det för sig, och där har man också, åtminstone endels, ordnat föreläsningarna på detta sätt. Men jag tror, att det vore ett alltför stort anspråk att uppställa i afseende å föreläsningarna på landet, att de skola inrättas på liknande sätt.

Men man kan dock öfva kritik och göra urval bland föreläsningsämnen. Och frågar jag då, hvilka ämnen böra väljas, så synes mig första förutsättningen för ett ämnes utväljande böra vara den, att det skall vara så bekant, att för dess tillägnande hos åhörarna finnes någon möjlighet i förväg. Man får således icke komma och föreläsa öfver ett ämne, om hvilket åhörarna icke hafva den minsta aning. De kunna då icke följa med, utan hafva bara ganska ytlig förnöjelse af att höra på. Vidare synes mig, som om man vid val af ämnen skulle tänka på att taga sådana, som verkligen äro ägnade att hos åhörarna frambringa självverksamhet, antingen af teoretisk eller praktisk art. Teoretisk blir den, då man föreläser öfver ett ämne, som ger åhörarna intresse för och ledning till att fortsätta studierna med tillgång till den litteratur, som finnes uti församlingsbibliotek och andra bibliotek, praktisk åter, då föreläsningen är ägnad att hos åhörarna frambringa viss praktisk verksamhet. Jag tror, att man för dessa föreläsningar öfver hufvud taget alltför mycket valt enbart teoretiska ämnen. Alltså,

med ett ord, man bör välja sådana ämnen och hålla föreläsningarna på det sättet, att åhörarna icke förbli blott *åhörare* — att endast vara *populärvetenskapliga föreläsning-kurser i folkbildningssyfte.* — och att föreläsningarna frambringa en verklig självverksamhet.

Hvad jag nu har sagt är intet annat än en utveckling af herr statsrådets yttrande, och jag tillönskar innerligt framgång till den utredning, som han utlofvat i statsverkspropositionen. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson, August: Som den siste talaren medgaf, har det icke varit möjligt på landsbygden att ställa sig till efterrättelse de stränga bestämmelser angående dessa föreläsningar, som gällde i början. Jag väckte därför förslag på 1890-talet, att för landsbygden måtte stadgas vissa undantag från skyldigheten att anordna dessa föreläsningar serievis. Dessa undantag skulle medgifvas efter Kungl. Maj:ts närmare ompröfning. Bland de villkor, som uppställts för åtnjutande af bidrag för dessa föreläsningar, har sedan införts undantag från ofvannämnda bestämmelse, bestående däri, att Kungl. Maj:t ägde, hvad landsbygden beträffar, göra de eftergifter, som af omständigheterna kunna påkallas. Samme talare anmärkte, att det är ganska svårt på landsbygden att välja lämpliga föreläsare och lämpliga föreläsning-ämnen på grund af ringare tillgång på medel och föreläsare. Det oaktadt har jag liksom andra funnit, att någon kritik behöfves och att det skulle vara godt, om Kungl. Maj:t utfärdade några anvisningar, som kunde vara lämpliga att följa på landsbygden vid anordnandet af dessa föreläsningar.

Jag har icke något yrkande att framställa, jag har endast velat ytterligare påpeka, hvad den förste talaren nämnde därom, att man icke får ställa allt för stora fordringar på landsbygden i detta afseende.

Herr Wieselgren: Då den förste ärade talaren yttrade några ord om det *syfte*, som från början varit förenadt med dessa anslag, kände jag mig till en viss grad som respondent i frågan, därför att då anslaget första gången beviljades skedde det på grund af två motioner, af hvilka den ena hade väckts af mig. Jag måste konstatera, att både den kamrat, som väckte den andra motionen, och jag själf hade till uteslutande syfte att genom dessa föreläsningar *väckande* inverka på befolkningen. Redan på den tiden rörde sig ganska mycket inom de djupaste folklagren. Utvecklingen af deras bildningsbegär, antogo vi, skulle ha till följd en motsvarande tillbakagång för vanliga yttringar af deras njutningslystnad; och jag måste erkänna, att den förste ärade talaren hade visserligen icke så orätt, när han talade om dessa föreläsningar såsom ett slags förströelser. Ja, det är sant. Det är gifvet, att de af rätt många betraktas endast såsom förströelser; men besinnen dock, hvilken olika slags förströelse det är, när folk samlas för att höra ett föredrag eller en föreläsning med undervisande, medryckande, lyftande och höjande innehåll, än när de förströ sig på krogarna! Dessa föreläsningar utgjorde ett led i de sträfvanden, som man på den tiden å många ställen satte i gång för att motverka inflytelser i den sorgliga riktning, som svindelperioden på 1870-talet

Anslag till populärvetenskapliga föreläsning-kurser i folk-bildningssyfte. hade haft på våra arbetarskaror. Arbetarinstitutens instiftande på olika håll i landet afsåg precis detsamma som dessa föredrags anordnande, där man kunde och önskade åstadkomma något i denna väg.

Det är gifvet, att föreläsningar af denna art alltjämt måste se sin hufvudsakliga uppgift i det väckande inflytandet på åhörarskarorna; men det är onekligen också sant, att de icke få stanna vid detta väckande inflytande. De måste resultera i något annat och mera. Hvad må då detta vara? Jo, naturligtvis *själfverksamhet* för bildning och fortsatt lyftning, och det är ju gifvet, att i den mån föreläsningarna icke kunnat åstadkomma detta resultat, måste man se efter, hvarför de häri misslyckats. Jag vågar icke förneka befogetheten i många fall af den förste talarens anmärkningar. Man har icke skött dessa föreläsningar öfverallt som man bort, utan har man tagit dem *uteslutande* såsom förströelser och kanske såsom sådana förströelser, som icke alltid ens från den synpunkten varit de bästa. I dagarna har här spridts en broschyr — jag tror den legat på hvarje pulpet i kammaren — däri det påpekats, huru föga dessa föreläsningar verkligen uppfylla sitt ändamål, om de endast gå i den riktningen, att de söka väcka tvifvel på de ledande tankar och föreställningar, som hittills existerat inom den krets, där föreläsaren uppträder, så att, när han rest därifrån, han icke gifvit annan behållning än den, som ligger däri, att man med vaknad misstro ser sig om i de ideella rymder, där man hittills vant sig att finna ljus, men nu icke mera där finner något ljus utan endast skymning, kanske fortskridande till mörker.

De anmärkningar, som den ärade författarinnan till broschyren om vår folkuppfostran i sagda lilla skrift framlagt, kunna icke bestridas. Därför har jag visst ingenting emot att instämma i de yttranden, den förste ärade talaren afgaf, då han påpekade vikten af, att det beaktande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet lämnat verksamheten, måtte fullföljas till ett lyckligt resultat. Men jag ber dock få betona, att man icke bör kasta ut barnet med badvattnet. Nog är det godt, om Kungl. Maj:t kan sätta sådana villkor för åtnjutande af dessa anslag, att de felaktigheter och brister, som härvidlag anmärkts, särskildt i fråga om tendensen, verkligen undvikas; men dessa villkor böra dock i främsta rummet affattas så, att föreläsningarna bättre och bättre inriktas på det syfte, som från början varit afsedt och alltid måste betraktas såsom det hufvudsakliga och väsentliga i saken.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 164—168.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkten 170.

Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) för bearbetning och utgifning af de vetenskapliga resultaten af filosofie doktor Sven Hedins resa i Centralasien under åren 1906—1908 bevilja ett anslag af 75,000 kronor att fördelas på åren 1911, 1912 och 1913 med 25,000 kronor hvarje år samt utgå under de af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1910 tillstyrkta villkor och förbehåll, samt

b) af omförmälda anslag på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 25,000 kronor.

Herr Lindgren: Det välvilliga tillmötesgående, som Kungl. Maj:ten visat herr Hedins anhållan om statsanslag till utgifvande af sitt stora arbete, kommer mig att reflektera öfver huru olika ödets lotter falla här i världen. Jag förstår att uppskatta denne forskningsresandes arbete, som är värdt allt understöd, men jag tycker icke att man skall ställa sig så, att man icke ser skogen för trädens skull. Vi hafva på nära håll sett andra betydelsefulla arbeten presteras, för hvilka man hittills förgäfvos anhållit om vida blygsammare understöd för tryckningskostnaderna. De arbeten jag nu särskildt tänker på äro af den art, att de kunna betraktas såsom standardarbeten inom sitt område. Det finnes i Lund två före detta professorer inom den medicinska fakulteten, som, sedan de slutat sitt arbete som tjänstemän och som lärare vid universitetet, hvilket arbete varit af synnerligen god och berömvärd beskaffenhet, hafva ägnat sitt otium åt vetenskapliga forskning i medicinens historia. Den ene, professor Odenius, har utgifvit en öfversättning af Celsus och den andre, professor Löwegren, är sysselsatt med en öfversättning af Hippokrates. Den, som har en aning af hvad Celsus och Hippokrates betyda inom den medicinska litteraturen, vet att uppskatta värdet af dessa arbeten. Dessa båda författare hafva nämligen under antikens högsta blomstring i Rom och Athen samlat hvad man inom medicinen visste och sammanfattat detta. Professor Odenius' arbete är för några år sedan fullbordadt, medan professor Löwegrens håller på att avslutas. Båda dessa forskare hafva vänt sig till Kungl. Maj:ten med anhållan att få tryckningskostnaderna, hvilka tillsammans endast uppgå till 5 å 6,000 kronor, ersatta, men de hafva, såvidt jag vet, icke ännu fått något besked.

Följande sats i herr Hedins motivering för sin anslagsbegäran: »Annorlunda förhölle det sig med arbeten, som vände sig till den alltid fataliga vetenskapliga publiken. För sådana kunde författare eller utgifvare aldrig vänta ersättning, och åtminstone i vårt land funnes endast i undantagsfall enskilda förläggare villiga att iklåda sig med utgifningen förenade kostnader» har till fullo giltighet beträffande herrar Odenius' och Löwegrens arbeten.

Det synes mig således som om billigheten fordrade, att, när Riksdagen med liberal hand skänker 150,000 kronor till det stora Hedinska

*Anslag till
utgifvande
af ett arbete
om S. Hedins
senaste resa i
Tibet.*

verkets publicering, det skulle ock kunna finnas medel till att befria de af mig frambållna utmärkta forskarna från direkta omkostnader för att göra deras arbeten tillgängliga och fruktbärande för vårt land. Såvidt jag kan förstå komma de af mig nu omnämnda arbetena fosterlandet vida mera direkt till godo än forskningarna i Centralasien.

Därtill finnes det ytterligare ett moment att beakta och det är, att hade icke herrar Odenius och Löwegren utfört dessa ståtliga öfversättningsarbeten, hade de aldrig kommit till stånd. Den tiden är förbi, då en medicinsk vetenskapsman behärskar vare sig latin eller grekiska så, att han kan utgifva en fullödlig öfversättning af sådana arbeten, som de af Celsus och Hippokrates.

Jag hade hoppats, att vederbörande skulle beaktat detta, men två ecklesiastikministrar hafva låtit saken passera. Professor Odenii arbete blef, som sagdt, färdigt för några år sedan. Jag hoppas, att den, som nu är kultusminister, skall finna, att det är synnerligen rimligt, att staten bekostar tryckningskostnaderna för dessa arbeten, då staten får frukten af dem för ett synnerligen billigt pris, ty det är flera års arbete, uppburet af vidtomfattande lärdom och skarpsynt kritik, som skänkes till vårt land och vårt folk.

Jag har naturligtvis intet yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att göra denna jämförelse och denna reflektion till den kraft och verkan det hafva kan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 171—174.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 175.

Lades till handlingarna.

Punkten 176.

Utskottets hemställan bifölls.

Om vissa reparationsarbeten i Södra skånska infanteriregementets sjukhus.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 19 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utförande af vissa reparationsarbeten i Södra skånska infanteriregementets sjukhus å Refvinge hed.

Med tillstyrkande af hvad Kungl. Maj:t i proposition (nr 36) af den 4 februari 1910 föreslagit hade utskottet i föreliggande punkt hemställt, att Riksdagen måtte medgifva att för vissa reparationsarbeten i Södra skånska infanteriregementets sjukhus, å Refvinge hed finge af fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar användas ett belopp af högst 11,300 kronor.

Herr Lindblad: Jag förstår väl, herr talman, att statsutskottet *Om vissa reparationsarbetena i Södra skånska infanteriregementets sjukhus.* måst hastigt fatta beslut i denna fråga för att de nödvändiga reparationsarbetena må kunna verkställas i tid, men jag vill erinra därom att ett antal skänerepresentanter från båda kamrarna jämte mig väckt en motion, däri hemställes om en skrifvelse med begäran att Kungl. Maj:t ville taga frågan om vissa regementens förläggningssorter i förnyad ompröfning. Särskildt beröres här frågan om förläggning af Södra skånska infanteriregementet till Lund eller till Refvinge hed. Hur det kan komma att gå med Riksdagens beslut i den frågan kan ingen veta. Men äfven om motionen icke skulle föranleda till någonting annat än en förändring med detta enda regemente, vore därmed mycket vunnet, ty jag tror, att den unga befolkningen i vår sydligaste provins vore att gratulera, om den finge fortfarande sin militära utbildning på den lämpligare platsen, Refvinge hed, och icke på den ytterst olämpliga, som nu är beslutad, vid Lund. Och i hvarje fall, äfven om man icke skulle komma därtill, utan förläggningssorten blefve den som nu är beslutad, kommer helt visst ändå icke Refvinge hed att upphöra att vara militär öfningsplats. Den måste helt visst användas för repetitionsöfningarna under ogynnsam väderlek, regniga höstar etc. Den, som sett båda dessa platser och varit i tillfälle att göra blott en flyktig jämförelse mellan dem, måste erkänna, att här föreligga så stora fördelar för den nu befintliga öfningsplatsen, att man har svårt att säga af hvad skäl man kunnat vilja öfvergifva densamma.

Nu har Kungl. Maj:t föreslagit, att man skulle vid de nödvändiga reparationsarbetena använda sämre virke med mindre dimensioner i bjälklag och takkonstruktion än förut, men jag kan icke fatta hur det skall kunna låta sig göra, ty här kan ju en tillfällig snöbelastning under första eller andra året blifva så påkännande, att man absolut måste gifva huset en fullt bärande takkonstruktion. Likaså kan belastningen af bjälklagen tillfälligtvis de första åren blifva lika svåra som längre fram och kräfva precis samma dimensioner med ens som i fortsättningen. Därest Riksdagens beslut skulle gå i motsatt riktning mot hvad jag föreslagit, skulle Kungl. Maj:t, i fråga om en anordning med kaminer, godt blifva i tillfälle att under reparationsarbetenas gång rätta sig efter Riksdagens beslut.

Jag anser det i detta fall vara obehöfligt att göra något yrkande, ty jag är öfvertygad därom att, om Kungl. Maj:t finner anledning att, såsom mig synes riktigt, göra denna reparation fullt betryggande och äfven om nu anslaget icke skulle fullt räcka härtill, det finnes tillfälle för Kungl. Maj:t att ändå göra arbetet så solidt som behöfligt är och sedermera komma in till Riksdagen med framställning om efterbevilning. Men hvarför jag nu velat väcka frågan på tal, är det att jag icke vill, att beslutet i detta fall skall på något sätt kunna tagas till intäkt för den meningen, att Riksdagen redan nu fattat position beträffande den ännu längre gående frågan, huruvida en revision af speciellt detta regementes förläggning skall medgifvas.

Herr Liedberg: Det synes mig något egendomligt, att denna reparation af ifrågavarande sjukhus på Refvinge hed icke långt förut blifvit

verkställd. Vi skola tänka, att det var redan den 15 november som en eldsvåda härjade detta hus, och det står fortfarande på samma sätt. Nu säger visserligen departementschefen, att man icke må använda besparingarna utan Riksdagens hörande, men skulle detta vara fallet, tycker jag att däraf skulle blifva ganska svåra följder, om icke Kungl. Maj:t har rättighet att bota skador af ett eller annat slag mellan Riksdagens sammankomster. Man kan ju tänka sig, att en fastighet utsättes för en skada af en eller annan art strax efter Riksdagens avslutande, och då skulle ett sådant hus stå som en ruin, till dess att Riksdagen sammanträder nästa gång. Jag tycker icke att det är förenadt med god ekonomi. Om nu fallet är att man icke törs använda besparingarna, anser jag det ändå vara så viktigt att få detta reparationsarbete utfördt, att den kungl. propositionen bort inkomma förr än den gjorde. Den 29 november var kostnadsförslaget färdigt. Sedan kom det icke ifrån arméförvaltningens fortifikationsdepartement förr än den 8 januari, och i form af kungl. proposition framlades ärendet först i början af denna månad. Hvarje dag som går är dyrbar. Sjukhuset skall tagas i bruk i början af april och nu har det stått utan tak under de svåraste vintermånaderna och varit utsatt för snö och regn. Då kan hvar och en tänka sig, att det icke är allenast eldskadan, som förstört detta hus, utan äfven väderleken. Hur skall detta hus under nästa månad kunna iständsättas och vara i fullgodt skick såsom sjukhus för värnpliktige?

(Forts.)

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr statsrådet Malm: Det hade naturligtvis varit önskligt, att detta reparationsarbete kunnat vara undångjordt förr. Ärendet kom emellertid icke in till Kungl. Maj:t förr än någon gång under januari månad, och under det brådskande arbete, som i öfrigt pågick inom departementet, hann man icke få propositionen färdig förr än i början af februari.

Det är visst icke meningen, att Kungl. Maj:t under den tid Riksdagen icke är samlad icke anser sig både kunna och böra använda besparingarna, särskildt i sådana fall som detta. Men då detta ärende kom in till Kungl. Maj:t så nära Riksdagens början, ansåg man sig i enlighet med Riksdagens skrifvelse om de allmänna besparingarnas användande icke kunna underlåta att underställa frågan Riksdagens pröfning, isynnerhet som man ansåg, att det gamla sjukhuset skulle kunna blifva färdigt i alla fall, till dess de värnpliktige skulle inrycka i midten af nästa månad.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 19 och 22 innevarande februari bordlagda betänkande nr 4, i anledning af väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin m. m.

Punkten 1.

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 75, hade herr *J. A. Jonsson* i Hökhult, med instämmande af sju andra af kammarens ledamöter föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till ett sådant reglerande af rusdryckshandteringen i riket, att, efter en lämplig öfvergångstid, all försäljning af brännvin blefve förbjuden till annat än medicinskt, tekniskt eller vetenskapligt ändamål.

Utskottet hade på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, nr 75, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts af, bland andra, herrar *O. A. Ericsson* i Ofvånmyra och *J. A. Jonsson* i Hökhult, hvilka på angifna grunder föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, under hvilka förhållanden rusdryckshandteringen i riket kunde så regleras, att, efter en lämplig öfvergångstid, all försäljning af brännvin till annat än medicinskt, tekniskt och vetenskapligt ändamål blefve förbjuden, samt hvilka åtgärder, utöfver det allmännas ekonomiska friggörande, som vore härför erforderliga, och därefter för Riksdagen framlägga denna utredning jämte de förslag densamma kunde föranleda.

Herr Ekman: Bevillningsutskottet har af formella skäl afstyrkt motionen; och jag ber till en början få konstatera, att utskottet därvid icke yttrat ett ord emot densamma. Utskottet har allenast hänvisat därtill, att en utredning pågår angående den ekonomiska sidan af saken och att det icke vore lämpligt, att, så länge denna utredning pågår, motionen företages till sakligt afgörande. Jag är för min del synnerligen tilltalad af denna motion. Den uppbares af en ärlig öfvertygelse af hvad som verkligen är gagneligt för landet. Om man aldrig så litet rört sig bland folket, har man icke kunnat undgå att få ett mycket starkt intryck af den nöd och det elände, som följer med rusdrycksmissbruket. När man ser hemmen sköflade, ser människorna förstörda, kan man, som nämnts, icke undgå att få ett mycket starkt intryck af att här måste något göras. Folket känner hvad det lider, därför har och nykterhetsrörelsen blifvit en stor nationell folkrörelse. Den omfattas af samhällets alla lager med intresse, men framför allt af dem, hvilka närmast lida under det onda.

I början, då denna rörelse på 1830- och 40-talen uppkom, var det icke så. Då var det framförallt personer ur de högre samhällsklasserna, som togo sig saken an. De hade sina medarbetare äfven i de djupa leden, men det var de som uppbar och förde fram frågan. Det var storverk, som då utträttades. Man skall betänka, att då på ganska kort tid genomfördes ett fullständigt förbud emot husbehöfsbränningen. Därtill grundlades den brännvinslagstiftning af år 1855, på hvilken vi ännu i dag bygga. Jag skall be att få belysa med några siffror hur mäktigt rörelsen då var. År 1830 var brännvinskonsumtionen så hög, att icke mindre än 40 liter årligen per invånare kon-

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

sumerades. Det dröjde icke mer än några få år efter 1855 års lagstiftnings genomförande, förrän konsumtionen sjönk till 9 $\frac{1}{2}$ liter per invånare. Men sedan dess, sedan början af 1860-talet, stå vi ungefär på samma punkt. År 1905 var förbrukningen 7 $\frac{1}{2}$ liter per invånare. Det är icke mer än 2 liter mindre än 1860. Samtidigt har förbrukningen af öl stigit. Den var år 1860 10 $\frac{1}{2}$ liter, men år 1905 29 $\frac{1}{2}$ liter per invånare.

Man finner häraf, att den moderna nykterhetsrörelsen, så stort den är anlagd, så stora skaror den än har samlade under sina fanor och så intresserad det arbete är, som på den nedlägges, icke har haft önskvärd framgång. Det är väl då icke underligt, ifall äfven mycket intresserade nykterhetsvänner ställa sig något tveksamma inför den nuvarande nykterhetsrörelsens grundåskådning och arbetsmetoder. Hvarför har icke denna storartade nykterhetsrörelse kunnat åstadkomma ett bättre resultat i jämförelse med hvad som utträttats af den lilla skara, som arbetade i början? Skälen äro naturligtvis många. Ett af svaren är detta: den första rörelsen arbetade på afgjordt kristlig grund. Det var däri som till eu stor del hemligheten låg i dess framgång. Den tidens nykterhetskampar voro besjälade af ett heligt nit att rädda de fallna och att lindra eller förekomma nöden. I stor utsträckning gjordes personliga uppoffringar af tid, krafter och medel. Näväl, låtom oss åter bygga på denna grund! Rörelsen i våra dagar har kanske i viss mån kommit på afvägar. Den vanprydes af njutningslystnad och åtskilligt främmande smink. Låtom oss kasta bort sådant och återigen börja på det sätt de gamle började! Då kanske resultatet blir bättre.

Kärleken till Gud och kärleken till folk och fosterland skall vara den drivvande kraften. Men det är ju så, att kärleken fordrar offer. Då en yttre fiende hotar, kräver fosterlandskärleken offer. Man underkastar sig de allra största uppoffringar, ja man offrar lifvet, om fosterlandet därmed kan räddas. Här hotar en inre fiende, som står på folkets lifsrötter. Vill man bekämpa den, måste man ock underkasta sig offer, offret af den egna njutningen och af de ökade skattebördor, som måste blifva en följd af rusdrycksförbudets genomförande. Men jag tror, att så snart det blir klart, att detta offer fordras, skall det ock gifvas. Jag tror, att det icke finnes någon, som icke skulle vilja för sin personliga del gifva detta offer, ifall han får klart för sig, att han därigenom kan rädda icke en utan tusenden undan brännvinsmissbrukets förbannelse.

Hvad är det nu som begäres? Motionären har jämte herr Ericsson i Ofvanmyra reserverat sig mot utskottets afstyrkande utlåtande. Det begäres i denna reservation visst icke omedelbart bifall till ett förslag om förbud mot brännvinsförsäljning, utan det begäres, att Riksdagen måtte anhålla om en utredning, under hvilka förhållanden rusdryckshandteringen i riket må kunna så regleras, att efter en lämplig öfvergångstid, som motionären för sin del tänker sig till 20 år, all försäljning af brännvin till annat än medicinskt, tekniskt och vetenskapligt ändamål må vara förbjuden. Utredningen skulle omfatta hvilka åtgärder utöfver det allmännas ekonomiska frigörande, som äro härför erforderliga. Den ekonomiska utredningen har, som bekant,

Riksdagen redan medgifvit. Nu föreligga vid denna riksdag två ännu ej behandlade motioner, som just innefatta en begäran om en sådan utredning utöfver den ekonomiska, och det är ganska klart, att en sådan utredning äfvenledes är nödvändig. Stannar man vid den ekonomiska utredningen, är det sannolikt, att man framdeles, när den blir färdig, kommer och vill hafva den ytterligare utredning, som i reservationen eller i dessa motioner begäres. Det är därför mycket bättre, om man får denna utredning nu samtidigt. Skillnaden emellan reservationen och nämnda två motioner är den, att reservationen i motsats mot motionerna pekar i en bestämd riktning, och det anser jag vara mycket lyckligt, ty man måste hafva målet klart för sig, om man vill vinna något. Här står så mycket på spel för vår nation, att jag för min del icke kan tveka. Jag anser det vara min plikt, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som är afgifven af herrar Ericsson i Ofvanmyra och Jonsson i Hökhult.

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)*

Herr Eklund: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren undrade, hvarför den moderna nykterhetsrörelsen icke kunde åstadkomma samma goda resultat som den nykterhetsrörelse, hvilken här i landet bedrefs under förra hälften af förra århundradet och resulterade i husbehofsbränningens afskaffande. Det måtte vara något fel, menade han, med den moderna nykterhetsrörelsen. — Ja, mina herrar, det är verkligen ett fel, ett mycket stort fel med den moderna nykterhetsrörelsen — och det felet består däri, att de maktägande och bildade klasserna icke tagit någon som helst del i densamma. Blicka vi tillbaka på förhållandena, sådana de voro före år 1855, så finna vi, att då var det icke så. Den tidens nykterhetsrörelse utgick ifrån de maktägande och de tongifvande klasserna i samhället; och det var därifrån som ledningen utöfvades. Därför fanns det också möjlighet för dem att nå så storslagna lagstiftningsresultat. Vår tids nykterhetsrörelse har utgått ur och bedrifvits af folkets djupa led. Den hjälp, det understöd man erhållit af dem, hvilka stå högre i bildningsåfseende eller i socialt hänseende, hafva varit ganska minimala. Snarare kan man säga, att från det hållet har man mötts af motstånd och af svårigheter. Hvarenda gång man framställt äfven det anspråkslösaste förslag till någon restriktion i vår lagstiftning, har man visats tillbaka. Det böra herrarna i denna kammare bäst veta: det har skett framför allt i denna kammare under en lång följd af år.

Då jag nu begärt ordet, har jag gjort det för att söka framföra de djupa ledens synpunkter i denna fråga. För dem står det klart, att det just är lättheten att åtkomma rusdrycker, som vällar alkoholbruk och därmed ock alkoholmissbruk, hvilket i sin ordning medför nöd, brott och elände. — Jag vill här icke gifva mig in på en redogörelse för hvad allt man kan skrifva på rusdryckernas debetsida — det känna herrarna väl till förut. — Och de mena, att utan stöd af lämpliga lagstiftningsåtgärder kan den pågående nykterhetsrörelsen ej medföra stora resultat. Faktiskt är också, att denna rörelse icke varit effektiv i förhållande till det på densamma nedlagda arbetet — det har också den föregående talaren framhållit. Det finns i närvarande stund i landet icke mindre än 450,000 organiserade nykterhets-

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

vänner, tillhörande olika föreningar, som hvarje år anordna tillsammans icke mindre än omkring en kvarts million möten och föredrag, sprida skrifter och ströblad i frågan i många millioner exemplar, allt i syfte att till sina led föra sådana personer, som behöfva stöd af ett afgifvet nykterhetslöfte. Hvad blir resultatet vid årsredogörelsen? Af under ett år nytillkomna cirka 100,000 medlemmar har blott ett mindre antal stannat kvar. Flertalet och däribland allra största delen af dem, som anmält sig såsom medlemmar, uteslutande därför att de ville göra ett allvarligt försök att frigöra sig, ha fallit ifrån, en del nästan omedelbart, andra efter någon kortare tid. Nettovinsten blir således liten nog och består af sådana personer, hvilka för egen del icke behöft inträda i en nykterhetsförening utan gjort det för att befordra saken och af öfvertygelse om alkoholdryckernas umbärlighet. Och skälet hvarför så få stanna kvar är uppenbarligen den rådande dryckesseden, alstrad af den lätta åtkomsten af spritdrycker. Alltså måste åtgärderna riktas mot själva seden och åtkomsten af berusningsmedlen till det yttersta försvaras, ja försäljningen af dem helt och hållet förbjudas. Endast om så sker, kunna varaktiga resultat af nykterhetsrörelsen ernås, upplysning och kunskap hjälpa i och för sig föga. Om man undersöker förhållandena inom de särskilda nykterhetsföreningarna, skall man finna, att dessa ofta nog erhålla såsom medlemmar personer, som innehafva tjänstemannaställning och som i kunskapsafseende stå på ett i förhållande till befolkningens flertal relativt högt plan — ja många till och med med akademisk examen — men det gäller om dem precis detsamma som om de med mindre kunskaper utrustade, kanske till och med i högre grad: om de före sitt nyvaknade nykterhetsintresse af vana skattat åt alkoholbruket i större eller mindre grad, falla de lätt för den gängse dryckesseden. Upprepade försök sluta vanligtvis på samma sätt.

Vid sådana förhållanden måste man få den uppfattningen, att man aldrig kan nå ett verkligt resultat, om man endast skall fortsätta med att upplysa och öfvertyga, samt att man måste hafva lagstiftningens hjälp i syfte att försvara åtkomsten. När man tillika ser, hurusom andra länder slagit in på att vidtaga radikala åtgärder i denna riktning, såsom i Amerika, där icke mindre än 39 miljoner människor lefva under rusdrycksförbud, antingen statligt eller åstadkommet genom lokalt veto, ställer man till sig den frågan: hvarför icke äfven i vårt land söka åstadkomma sådant? När en så stor och så praktisk nation som den amerikanska, hvilken åtminstone i industriellt afseende intager ett mycket framstående rum, kan införa en dylik lagstiftning, hvarför skola vi icke kunna göra det här också?

När man vidare sett, hvilka utmärkta resultat det tillfälliga förbud, som var genomfördt under storstrejken år 1909, hade med sig, får man ju därvid ytterligare ett stöd för den uppfattningen att förbudsvägen är god. Jag skall icke trötta herrarna med uppräknande af en mängd siffror; jag skall tillåta mig att blott nämna två, hvilka tydligt visa hvilket utmärkt resultat detta förbud hade. Fylleriförseelserna i Stockholm uppgingo under augusti månad år 1908 till 1,549, men under augusti månad år 1909, då storstrejken pågick, endast till 168.

Således se vi här tydligt, att förbudet verkligen var effektivt och att systemet kan med fördel användas.

Visserligen inse vi nykterhetsvänner och jag framför allt, att det är mycket stora svårigheter förknippade med en sådan åtgärd, som den motionären här föreslagit, framför allt svårigheter af ekonomisk natur. Vi anse likväl, att det för en kulturstat med den rang, som vår intager, icke kan vara riktigt, att man enbart ur skattesympunkter skulle vilja motverka folkets frigörelsekamp i denna sak. Gifvetvis finns det här utvägar, äfven om man icke kan finna dem så hastigt och därför måste ju nödig utredning ske. Jag förstår mycket väl, att de flesta ledamöterna i denna kammare anse, att talet om rusdrycksförbud, ja, till och med talet endast om utredning angående ett sådant förbud är en orimlighet och icke kan hafva några utsikter att någonsin blifva förverkligadt. Den uppfattningen rädde nog hos folkets flertal för några år sedan och den rädde förvisso äfven i medkammaren för några år sedan. Men hurudan är situationen nu? Hvad beträffar Andra kammaren, tros det, att reservationen där skall blifva antagen. Och huru äro förhållandena ute i landet? Med afseende därå ger ju resultatet af den under senare delen af förra året anordnade förbudsomröstningen ett bestämdt svar. Visserligen är resultatet ännu icke till fullo känt, men *några* exakta siffror finnas dock. Så känna vi t. ex. omröstningsresultatet i Jönköpings län. Med uteslutning af städerna Jönköping och Eksjö, är befolkningen öfver 18 år i nämnda län 113,571. Af dessa hafva 92,496 röstat ja, 664 röstat nej, 3,354 vägrat att rösta och 17,057 ej anträffats. Af befolkningen öfver 18 år inom länet hafva sålunda 81,5 procent uttalat sig för, att den tidpunkt nu är inne, då åtgärder för påbörjande af rusdrycksförbud böra vidtagas. Går jag sedan till staden Jönköping, för hvilken vi också hafva uppgifter, så är folkmängden af personer öfver 18 år därstädes angifven till 15,322. Af dessa hafva 11,873 röstat ja, 101 röstat nej och resten vägrat eller ej anträffats. Alltså hafva här icke mindre än 77,5 procent af befolkningen öfver 18 år i denna stad uttalat sig för samma sak. Ser jag efter hur det ställer sig i några socknar i Dalarne, finner jag, att i Grangärde hafva 90 procent, i Järna hafva 88,8 procent och i By 96,6 procent af befolkningen öfver 18 år röstat ja. Tager jag vidare några andra städer, som jag har uppgifter på, t. ex. Norrköping, hvars befolkningsiffra för åldersklasserna 18 år och däröfver uppgifves till 24,000, så hafva af dessa 16,932, eller 70,5 procent, röstat ja; i Karlstad ha af 10,453, 6,799 eller 65 procent röstat ja, i Kristinehamn af 5,522, 4,708 eller 90 procent röstat ja, i Vänersborg af 4,132, 3,118 eller 75,4 procent röstat ja.

Man skall måhända invända, att dessa siffror icke mycket betyda, ty det är så lätt att få underskrifter på listor, blott man står i och arbetar. Jag ber emellertid att få säga herrarna, att för ett tiotal år sedan anordnades också en sådan här omröstning, fastän i petitionsform, således i en form, som för åtskilliga kunde anses mera tilltalande. Då erhöles på sin höjd 200,000 underskrifter. Nu däremot har det visat sig, att anslutningen varit alldeles kolossal, åtminstone för de trakter jag omnämmt. Nu frågas: hvarför skulle det icke för ett tiotal år sedan hafva lyckats lika bra att få en sådan massanslutning? Jag

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)*

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

svarar: det är därför att opinionen i landet nu växt till förmån för saken. Och här har nog den nutida nykterhetsrörelsen utfört ett storverk. För en tio, tolf år sedan ansågs förbudsidén af befolkningens flertal såsom en orimlighet. För närvarande är nog uppfattningen en annan. Man vill, att något skall göras och att den hittills förda politiken icke får fortsättas.

Jag ber slutligen att få fästa uppmärksamheten på att det här icke är fråga om någon som helst partipolitisk fråga. Den föreliggande motionen har utgått ur det parti i Andra kammaren, som står jämsides med Första kammarens majoritetsparti. Inom alla partier finnes i denna fråga intresserade.

Utskottets invändning, att den utredning, som Riksdagen beslöt i fjol och som Kungl. Maj:t satt i verket, skulle lägga hinder i vägen för antagandet af den framställning, motionären här gjort, är blott en undanflykt. Vill Riksdagen verkligen åtgöra något i denna sak, kan Riksdagen det uppenbarligen. Intet hindrar Riksdagen att nu begära en vidsträcktare utredning än den, som Riksdagen i fjol begärde.

Jag anhåller, herr talman, att få instämma i den föregående ärade talarens yrkande.

Herr Hildebrand: De föregående två talarne hafva uttalat den åsikten, att ett mera bestämdt uppträdande mot dryckenskapen i landet vore af behovet påkalladt. Jag vill på det allra kraftigaste i detta fallet instämma med dem. Liksom dessa talare vill också jag uttala såsom min mening, att restriktiva åtgärder äro på vissa punkter oundgängligt nödvändiga, om man på ett godt och framgångsfullt sätt skall bekämpa onykterheten, dryckenskapen. Såsom bevis på att denna min uppfattning förefunnits redan före storstrejken, ber jag att få hänvisa til den motion, hvilken jag tillät mig framlägga i denna kammare förra året och som innebar begäran om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande ölförsäljningens indragning under bolag, motsvarande göteborgssystemet.

Nu är det min och många andras mening, att erfarenheterna under storstrejkens tider peka i den riktning, att man snarligen måste komma till en mera konsekvent nykterhetspolitik och att statsmakterna därför böra klargöra för sig, hvilken väg man här skall beträda. Kraftvet på totalförbud har vuxit sig allt starkare, och det synes mig alldeles klart, att detta kraf, denna sak, måste blifva föremål för en mycket grundlig utredning — grundlig i den mening, att man noga tänker sig in i totalförbudets innebörd och alla dess antagliga verkningar på såväl godt som ondt, att man söker öfverblicka dels hvad man skulle *vilja* vinna med detsamma, dels hvad man antagligen skulle *kunna* vinna — att man tänker på de goda verkningarna, men också söker öfverblicka de svårigheter, som resa sig i vägen för ett totalförbud, och de olägenheter, som kunna tänkas uppstå under desamma. Om det nu hade varit så, att antingen utskottet eller någon grupp reseranter hade förordat en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, *huruvida* och under hvilka förhållanden, eller, *huruvida* och eventuellt efter hvilken öfvergångstid, eller dylikt, ett totalförbud skulle kunna genomföras, då synes det mig, att man kunnat gå med

i denna kammare på en sådan utredningsskrivelse, därför att man då sagt ifrån, att vi vilja hafva en utredning om totalförbudet för att sedan kunna intaga en bestämd ståndpunkt till detsamma. Detta ord »huruvida» skulle tyda därpå.

Men se vi på hur frågan föreligger här, hafva vi å ena sidan utskottets afslagsyrkande, å andra sidan tre grupper reservanter, hvilka alla förena sig om en och samma kläm, och i denna begäres skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, »det Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utreda, under hvilka förhållanden rusdryckshandteringen i riket må kunna så regleras, att efter lämplig öfvergångstid all försäljning af brännvin till annat än medicinskt, tekniskt och vetenskapligt ändamål må vara förbjuden samt hvilka åtgärder, utöfver det allmännas ekonomiska frigörande, som äro härför erforderliga» etc. Hufvudsaken är här hvad man menar med uttrycket »under hvilka förhållanden». Det synes mig vara tämligen tydligt, att man i detta uttryck kan inlägga nästan hvad som helst. Man kan mycket väl gå med på en sådan skrivelse med den uppfattning, som jag har i denna fråga, nämligen att man i orden inlägger något sådant som detta: — — »Under de förhållandena, att uppfattningen inom folket blir förändrad, och att helt andra förutsättningar finnas för ett totalförbuds genomförande» etc. Det vill med andra ord synas mig, att man i detta uttryck *kan* inlägga samma mening, som om det hade stått: — — »låta utreda *huruvida*» etc. Men uttrycket är synnerligen oklart, och det visar sig, att de olika reservantgrupperna inlägga olika betydelse i detta uttryck. Ser man t. ex. på motiveringen till herrar K. G. Karlssons och Röings reservation, mötes man öfverst på sidan 11 i betänkandet af följande ord: »Enligt vårt förmenande utgör denna riksdagsskrivelse icke tillräckligt skäl för att ställa sig fullständigt afvisande till motionärernas förslag. Rusdrycksspörsmålet är så mångsidigt, att om Riksdagen en gång skulle vilja taga i allvarligt öfvervägande att helt slå in på förbudsvägen, föreligga jämte fragan om det allmännas frigörelse från det ekonomiska beroendet af rusdryckshandteringen åtskilliga andra frågor, hvilka måste undersökas och utredas, innan man kan slutgiltigt bestämma sig för att beträda sagda väg.» Omedelbart därefter heter det: »För vår del anse vi, att frågan om hvilka åtgärder, som böra vidtagas för att effektivt bekämpa alkoholmissbruket, inträdt i ett skede, där äfven frågan om ett rusdrycksförbud måste tagas under ompröfning.» Uti dessa uttalanden skulle jag helt vilja instämma. Här har ganska väl blifvit uttryckt, hvad man också menar med en utredning, nämligen det, att man önskar få ett underlag för att kunna bestämma sig, huruvida totalförbudets väg skall beträdas. När dessa reservanter således ansett sig kunna omfatta samma kläm som öfriga reservanter valt, så inlägga de tydligen uti klämmens formulering, att krafvet omfattar en mera allsidig utredning, och att det icke binder i förväg, så till vida som uti detta uttalande, denna slutkläm, icke skulle ligga ett godkännande redan nu af principen om totalförbud.

Går man åter till de öfriga reservantgruppernas reservationer, så stannar man icke länge i tvifvelsmål därom, att de mena något helt annat än herrar K. G. Karlsson och Röing. För att få ett samman-

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

hang mellan reservationernas kläm och motivering måste man tänka sig, att de i uttrycket »under hvilka förhållanden» inlägga något sådant som att Riksdagen, om den går med på klämmen till någon af dessa reservationer, principiellt bundit sig vid totalförbudets genomförande, och att utredningen sedan endast skall innefatta ett »när», ett bestämmande af tidpunkten för ett sådant besluts trädande i kraft och de åtgärder, som skola föregå detsamma. Här finnes således alldeles tydligt en oklarhet i formuleringen, och skulle Första kammaren antaga denna kläm och den komma att bli Riksdagens beslut, så kan helt visst Första kammaren vänta, att det sedan, om kammaren icke skulle blifva öfvertygad om totalförbudets önskvärdhet och nödvändighet, framkastas mot kammaren, att kammaren har principiellt bundit sig. Det förefaller mig att dylikt bör undvikas.

Jag har en känsla af att det håller på att tränga igenom inom denna kammare den meningen, att Riksdagen behöfver ställa sig annorlunda nu än förut till nykterhetsfrågan och till de lagstiftningsåtgärder, som kunna komma fram och blifva föremål för debatt. Så mycket mera nödvändigt och önskvärdt är det då vid ett sådant tillfälle, just under en sådan Riksdag, att krafvet på en utredning framföres på lämpligt sätt. Nu veta ju alla, att ett utredningskraf senare kommer till behandling i kammaren, ett kraf på en mera omfattande utredning, där i första delen af förslaget kläm det påyrkas, att utredningen skulle omfatta totalförbudets innebörd och antagliga konsekvenser i olika hänseenden, och i senare delen af klämman, att utredning skulle ske om innebörden och de antagliga konsekvenserna af redan framställda eller andra förslag till genomgripande reformering af bestämmelserna rörande alkoholkhaltiga dryckers utskänkning och utminuterung. Här kommer således längre fram att föreligga frågan om utredning rörande totalförbud, men utan en sådan formulering, att någon oklarhet kan uppstå om hvad denna kammare eller Riksdagen i sin helhet menat. Där har man ett kraf på utredning, utan att man principiellt godkänner eller gillar den ena eller andra vägen. Det är en mera förutsättningslös utredning till frågans belysning och mera användbar såsom medel till att sedermera bestämma sin ståndpunkt. Af hvad jag tillåtit mig här uppläsa framgår också, att den utredning, som där begäres, är vidare än den, som kräfves af reservanterna vid detta bevillningsutskottets betänkande. Det är ju tämligen klart, att dessa reservanter ej kunnat gå utöfver motionärens kraf, och därför ha de ej kunnat förorda ett skrivelseförslag af mera omfattande innehåll än fallet varit.

Nu kan man naturligtvis, och detta med visst fog, säga, att en utredning rörande totalförbud måste omfatta äfven andra frågor, men det är icke af reservanterna uttaladt. Dock torde det såväl inom de organiserade nykterhetsvännernas led som hos alla andra, som hafva intresse för dryckenskapens motarbetande, blifva alltmera klart, att en mängd spörsmål exempelvis rörande göteborgssystemet och ölhandeln måste utredas, så att man snarast möjligt kan komma fram till en omarbetning af de punkter, där en sådan omarbetning anses lämplig — och det förefaller mig, att dessa punkters antal är ganska stort.

Då det således efter mitt förmenande klart framgår, att den

nämnda formuleringen, »under hvilka förhållanden», kan ge anledning till olika tolkning och redan har gjort det, och då slutklämman här hos reservanterna är mindre omfattande än det utredningskraf, som senare kommer under Riksdagens ompröfning, synes mig det riktigaste vara, att denna kammare stannar vid utskottets hemställan om afslag.

Nu har det invändts, att skulle man gå något senare fram på den mera omfattaude utredningens väg, så skulle detta endast innebära ett undanskjutande af hela nykterhetsfrågan på obestämd tid, så att inga som helst detaljspörsmål jämte däraf föranledda reformkraf kunde ha utsikt att under tiden blifva behandlade och afgjorda. Jag tror, att detta är ett misstag. Jag har aldrig tänkt mig, att en omfattande utredning skulle ordnas så, att man finge vänta kanske 4, 5 eller 6 år och sedan få alla hithörande frågor på en gång framlagda. Vid sidan af den stora utredningen borde ju den kommitté, som eventuellt blefve tillsatt, kunna göra vissa utredningar angående exempelvis ölhandeln och göteborgssystemet, så att Riksdagen sättes i tillfälle att gå till beslut om en del reformer, inuan utredningen i sin helhet är afslutad. Jag vill äfven tillägga, att det finnes åtskilliga reformkraf, som äro så själfklara i och för sig, att någon tvekan icke bör behöfva förefinnas att godkänna dem, äfven om en utredning pågår. Såsom exempel vill jag nämna krafvet på att denaturerad sprit skall om möjligt erhålla en sådan tillsättning, att den icke i så stor utsträckning som för närvarande är fallet kan användas till förtäring.

På grund af hvad jag nu har anfört, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan uti förevarande punkt.

Herr Ericsson, Aaby: Jag hade ingalunda tänkt att uppträda i denna fråga, men då ifrån stockholmsbänken nyss framkastats yttranden, ja, jag vågar säga beskyllningar, som jag icke vill skola stå oemotsagda i denna kammares protokoll, så har jag anhållit att för ett par minuter få besvara herrarna.

Den ärade talaren på stockholmsbänken sade, såvidt jag fattade honom rätt, att nykterhetssträfvandena och nykterhetsrörelsen hos de maktägande, de bildade klasserna och särskildt hos denna kammare funnit motståndare i stället för medhjälpare. Det är mot ett sådant yttrande, som jag ber få nedlägga min bestämda protest. Jag frågar den ärade talaren på stockholmsbänken: tror han verkligen, att vi hade kommit så långt i de enligt min mening berömvärda åtgärderna rörande dessa frågor, som vi verkligen hafva kommit, om de maktägande, de bildade klasserna och särskildt denna kammare hade motsatt sig dessa åtgärder? Har så litet blifvit gjort för att försvåra tillgången till spirituosa, då, för att nu blott taga ett exempel, inom det län, som jag har äran tillhöra, det endast finnes en plats, där spirituosa kan inköpas? Är så litet gjort i afseende på inskränknningar och förbud i detta afseende, när här i Sveriges hufvudstad en resande, som anländer hit en söndag eller helgdag och vill dricka ett glas vin till sin middagsmåltid, icke får göra detta mellan klockan 6 och 7 på eftermiddagen uti detta »framstående kulturland», såsom den ärade talarens ord föllo? Jag tror, att vi kommit ganska långt, och förmenar, att vi litet hvar ha varit med om att fatta de beslut, som åstadkommit

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.*

(Forts.)

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.*
(Forts.)

detta. Men skillnaden är nog den, att den väg, som den ärade talaren och hans många aktade meningsfränder gå, är en annan än den väg, vi gå. Målet tror jag dock är i stort sedt detsamma för honom och för oss. Vi tro, att, såsom vi vilja kalla den, en måttfull och förståndig lagstiftning, parad med upplysningsarbete, på detta område skall verka därhän, att vårt svenska folk skall kunna bli ett nyktert folk i ordets bästa bemärkelse. Vi tro icke, efter hvad vi kunnat inhämta, att den förbuds-lagstiftning, hvilken, efter hvad den ärade talaren upplyste, för närvarande är gällande för 39 miljoner människor i Amerikas Förenta stater, har medfört den välsignelse, som han tycktes påstå. Vi tro, att lagarna där gå utöfver hvad som af många, af flertalet, och åtminstone af oss anses vara måttfullt, där leda de till dessa bestämmelsers kringgående, i stället för att hjälpa, och verka sämre, än om de icke funnits till.

När vi således, mina herrar, å båda sidor gå mot samma mål, ehuru på olika vägar, då fordra vi också — och det är därför jag besvärat herrarna med detta anförande — att få respekt för dessa vara åsikter om den vägs riktighet, på hvilken vi fortgå, och vi anhålla att icke blifva betraktade som nykterhetsrörelsens fiender och motståndare, därför att vi icke kunna vara med om en förbuds-lagstiftning.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Eklund: Den siste ärade talaren riktade en bestämd fråga till mig, och han sökte också lägga in i mina ord något, som skulle kunna betecknas vara en förolämpning mot kammaren. Jag ber få säga, att han har missuppfattat mig, om han uppfattat hvad jag yttrade på det sättet, som han nyss sade. Jag förklarade i mitt förra anförande, att den moderna nykterhetsrörelsen till skillnad från den nykterhetsrörelse, som bedrefs före 1850-talet här i landet, fått till hufvudsaklig del bedrifvas och föras fram af de små i samhället, af folkets breda lager, att en anledning, hvarför den nuvarande nykterhetsrörelsen icke hittills kunnat prestera samma goda lagstiftningsresultat som den gamla nykterhetsrörelsen, vore den, att den förra mötts af likgiltighet ifrån de bildade, de tongifvande klasserna, ja, till och med af motstånd, och att denna kammare borde känna detta förhållande, alldenstund hvarje liten framställning, som gjorts, vauligtvis här mötts med oförstående.

Jag kan icke finna, att man har rätt att betrakta mitt yttrande innebära så hårda ord, som den siste talaren ville anse dem vara. På den ärade talarens fråga till mig, om verkligen icke något gjorts i lagstiftningsväg, vill jag svara: Ja, något har blifvit gjordt, det erkänner jag, men icke tillräckligt. Detta framgår ock af den näst föregående talarens, herr Hildebrand, yttrande. Ehuru väl nämnde talare yrkade bifall till utskottets hemställan och afslag på den i ämnet väckta motionen, angaf han dock i sitt anförande med tydliga och klara ord, att icke tillräckligt blifvit gjordt i frågan.

Den ärade talaren, som riktade sitt angrepp mot mig, sade också, såsom jag tyckte, något hänfullt, att ett bevis för, att något blifvit åtgjordt i frågan, vore, att i detta kulturland — han citerade med detta ord mig — man icke ens kunde under aftonsångstiden eller under

gudstjänsttiden få ett glas vin till maten. Men, mina herrar, den bestämmelse, hvarpå talaren syftar, har icke tillkommit för att befördra nykterhetssaken, utan af helt andra skäl. En inskränkning af utskänkningstiden med en timme eller ett par under sön- eller helgdag har i stort sett bra ringa betydelse.

*Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)*

Den ärade talaren fäste vidare uppmärksamheten på, att det i hans landsända blott finns en enda kommun, inom hvilken brännvin hölles till salu. Ja, mina herrar, denna rätt att inom landskommunerna förbjuda brännvinsutskänkning, den har existerat en lång följd af år, och efter hvad jag tror, fanns denna bestämmelse i lagstiftningen redan innan den moderna nykterhetsrörelsen började. Den fanns i alla händelser i den lagstiftning, som var gällande före år 1905. Afven enligt lagstiftningen före år 1905 ägde kommunalstämma på landet rätt att votera bort brännvinshandeln inom kommunen. Följaktligen kan icke den ärade talaren tillskrifva sig och Riksdagen under de senare åren förtjänsten af att ha infört denna bestämmelse. Däremot torde talaren möjligen ha varit med om att i förordningen af år 1905 införa de s. k. klubbbrättigheterna, hvilkas tillvaro jag anser vara ett verkligt oskick i vår lagstiftning, enär de möjliggöra utskänkning af rusdrycker till och med brännvin utan kontroll vare sig af polismyndigheten eller af utskänkningsbolaget på platsen.

Herr Ekman: Jag står också på den ståndpunkten, att jag anser att tillräckliga åtgärder icke äro vidtagna i frågan. Men jag kan i alla fall icke underlåta att inlägga en liten protest i all vänlighet emot ett par uttalanden af den siste ärade talaren. Han yttrade nämligen uti sitt första anförande, att hvarje gång man framställer de anspråkslösaste förslag i ämnet, visas de tillbaka af denna kammare. Och i sitt sista yttrande kom han med de orden, att hvarje liten framställning mötes i denna kammare med oförstående.

Nu är det väl ändå så, att den brännvinslagstiftning, vi för närvarande äga, betecknar ett ganska stort framsteg, och han medgaf själf, att i några fall 1905 års lagstiftning var till åtnåd. Men denna lagstiftning har ju icke kunnat komma till stånd utan medverkan äfven af denna kammare. Rättvisan fordrar, att detta också erkännes.

Friherre Beck-Friis, Joachim: I sitt första anförande framhöll den ärade talaren på stockholmsbänken, att ett genomförande i den riktning, motionären äsyftat, af dennes förslag skulle medföra stora ekonomiska svårigheter. Detta förhållande har redan af Riksdagen uppmärksamrats, då Riksdagen i fjol aflät en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri hemställdes om utredning, huruvida staten, landsting, hushållningssällskap och städer skulle kunna frigöras i ekonomiskt hänseende från sitt beroende af brännvinsmedlen. Denna Riksdagens skrivelse har Kungl. Maj:t äfven beaktat och tillsatt en kommitté, som nu håller på att utreda detta spörsmål.

När bevillningsutskottet hade att behandla föreliggande motion, måste utskottet taga hänsyn till nämnda förhållande, och då det i motionen hemställes, att förbud skulle inträda efter en lämplig öfver-

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forta.)

gångstid, och antydes, att denna öfvergångstid borde sättas till exempelvis 20 år, syntes det utskottet icke vara någon brädska med att redan nu afläta skrifvelse i ämnet, utan utskottet ansåg, att Riksdagen mycket väl kunde invänta resultatet af den undersökning, hvarmed kommittén för närvarande är sysselsatt.

Det är äfven en annan anledning, som gjort, att utskottet ansett sig för närvarande böra afstyrka bifall till motionerna. Sedan utskottet hade behandlat dessa motioner, väcktes i Första kammaren af herr Hildebrand och i Andra kammaren af herr Kjellberg motioner med likalydande kläm, innehållande hemställan om allsidig utredning af de många olika spörsmål, som stå i sammanhang med nykterhetslagstiftningen, och i ett senare betänkande, nr 7, hänvisar också bevillningsutskottet till sistnämnda motioner.

Då jag för min del nu yrkar bifall till bevillningsutskottets hemställan, vill jag på samma gång framhålla, att jag skulle anse det önskvärdt, om en utredning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad herrar Hildebrand och Kjellberg hvar för sig föreslagit komme till stånd.

Herr Wieselgren: Redan de två första talarne i denna fråga, båda kända nykterhetsvänner, yttrade sig sinsemellan med en skiljaktighet. Den ene förklarade, att anledningen, hvarför icke den nuvarande nykterhetsrörelsen haft önskad framgång, en framgång med lika betydelsefulla resultat som 1830- och 40-talens nykterhetsrörelse hade, särskildt tydliga sedan 1855 års nya brännvinslagar antagits, låg däri, att de bildade, de lyckligare lottade, de förmögnare klasserna i landet kastat sig in i den rörelsen och fört den framåt, under det att samma klasser nu mött vår tids rörelse med likgiltighet eller till och med med motstånd. Jag ber att få förklara, att de ingående studier, jag varit i tillfälle att göra i fråga om den äldre tidens nykterhetsrörelse, ha gifvit vid handen, att det visst icke så förhåller sig som den ene af de ärade talarne påstod. Det var blott ett litet antal af dessa åberopade, dessa till och med högt uppsatta personligheter i landet, som ledda af sin fosterlandskärlek och vid åsynen af allt det elände, som vållades af rusdryckerna, samlade sig och gjorde gemensam sak med den stora rörelse, som redan hade uppstått i landet. De bildade också ett sällskap, som kunde sägas representera de bildade klassernas nykterhetsvänlighet. Men, mina herrar, det var *då* som *nu* de *djupa lagren* i folket, som genom sin storartade rörelse förde fram rörelsen. De hade ofta ledare ifrån de bildade klasserna, det är sant, ett antal framstående präster, läkare och ämbetsmän; men om herrarna vilja gå igenom medlemslistorna vid nykterhetsföreningars bildande från de tiderna, skola herrarna finna, att det var handverkare, bönder och torpare samt kvinnor från samma samhällsklasser, alltså de djupa lagren af folket, hvilka konstituerade den stora nykterhetsarmé, genom hvars arbete det blef möjligt för Rikets Ständer att föra igenom 1855 års nykterhetslagar, hvilka, i hvad de afsägo husbehofsbränningsens afskaffande, bondeståndet energiskt motsatte sig. Det måste således finnas någon annan anledning, hvarför den tidens nykterhetshär kunde åstadkomma sådana segrar, som verkligen ägde rum, och hvilka nu

icke finna sin motsvarighet. Jag tror då för min del, att den förste ärade talaren angaf den riktiga förklaringsgrunden, när han påstod, att orsaken vore att söka däri, att den tidens nykterhetsrörelse utgick från kristlig grund, och att det var detta, som gaf rörelsen dess styrka. Öfver hela denna rörelse ligger en tydlig religiös färg, och det är desto mera begripligt, som hela rörelsen baserade sig på den paulinska försakelseläran. Man skref då icke på långt när så mycket som nu om missbrukets hygieniska vådor, ehuru de visst icke lämnades ur räkningen. Men man undvek detaljstridigheter, frågorna om det måttliga och det omåttliga bruket och hvar gränsen dem emellan skulle gå, man undvek dem genom att uttala: Din kristna religion kräver af dig såsom kristen, att du försakar äfven det möjligen för dig ofarliga måttliga rusdrycksbruket för din *svagare* broders skull. Sådan var lösen för den gamla nykterhetsrörelsen, och dess grund är synbarligen, såsom den förste talaren sade, en religiös grund; just därför fick den så stark anslutning, hvarhelst man bland de olika klasserna af folket erkände, att kristendomen var en makt, som äfven i dessa frågor ägde bestämma individens beslut.

Man har här talat om verkningarna af de amerikanska förbudslagarna. Det är en fråga, som man väl helst bör undvika att tvista om, därför att man bona fide talar om deras påföljder så olika, att uppgifterna stå i fullkomlig motsats mot hvarandra. Men jag skall be att få för kammaren framlägga ett yttrande af en man, som år 1892 besökte Sverige, utsänd af regeringen i Washington för att i olika europeiska länder taga reda på respektive länders nykterhetslagstiftning och sedermera sätta vederbörande »department of labour» i stånd att till regeringen i Washington inkomma med det förslag, till hvilket man kunde finna anledning. På min till honom ställda fråga om verkan af Förenta staternas förbudslagstiftning, och hvarför han kommit hit, då han ju i sitt hemland redan ägde den förbudslagstiftning, hvilken här vore vårt önskemål, svarade han: »Förbudslagstiftningen är mycket god och kan tämligen lätt genomföras på sådana platser, där befolkningen är ensartad, där den har samma lefnadsvanor och lika intressen, och där allas gemensamma önskemål är att undvika den frestelse, som ligger i brännvinstillverkning eller försäljning. Därför kan i de stater, där förbudslagstiftning blifvit genomförd, denna lagstiftning med de bästa resultat upprätthållas på landsbygden. Däremot har det visat sig alldeles omöjligt att genomföra den på önskvärdt sätt inom städerna i samma stater.» Detta var ju ingenting annat, än hvad vi själfva visste. Vår erfarenhet var mycket äldre än den amerikanska erfarenheten; ty, såsom här i dag redan anmärkts, finns det hos oss hela landskap, där rusdrycksförsäljningen är fullkomligt undertryckt och man hör ingen klagan från dessa landskap. Tvärtom äro de ytterst intresserade af att upprätthålla denna lokala förbudslagstiftning. Och inbyggarna där skulle förvisso icke vara belättna, ifall den lagstiftningen afskaffades och finge vika för en sådan lagstiftning, som t. ex. 1878 års brännvinskommitté föreslog. Men nog är det här på samma sätt, eller det skulle åtminstone bli på samma sätt som det enligt den af mig citerade personens utsago blifvit i Amerika, nämligen att i städerna, där befolkningen är sammanträngd, och där en mängd olika

Om förbud
mot försäljning af
brännvin.
(Forts.)

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

samhällsklasser äro samlade, hvar och en klass med olika uppfattningar och lefnadsvanor, och där den ene är lika ömtålig om sin rätt och frihet som den andre om sin, där skulle det, säger jag, säkerligen uppstå samma förhållanden som uppstått i de sagda städerna i Förenta staterna. Vi behöfva ju endast tänka oss, hur förhållandena skulle gestalta sig i en så stor stad som Stockholm. Hur skulle det vara möjligt att här genomföra ett rusdrycksförsäljningsförbud? Jag kan åtminstone icke förstå det; och om det likväl skulle kunna låta sig göra — hvilka fruktansvärda inflytelser skulle det icke komma att ha på det moraliska tillståndet inom vårt samhälle? Jag har en gång förut för flera år sedan i denna kammare relaterat ett yttrande af en mig närstående person, hvilken besökt hufvudstaden i en förbudsstat i Amerika. I ett bref relaterade han en promenad, som en i staden bosatt vän till honom anordnat för att visa honom, hur det kunde se ut i en förbudsstat. De gingo från lönnkrog till lönnkrog hela kvällen och han skref till mig och sade: Jag har aldrig drömt om sådana förhållanden, som jag här funnit.

Det må nu vara ett stort fel hos mig, att jag tror på sådana uttalanden i stället för att ansluta mig till uttalanden i motsatt riktning; men jag gör det helt enkelt på den grund, att jag tämligen väl känner människonaturen. Vi låta icke gärna terrorisera oss; utan finna vi att någonting går in på hvad vi anse vara vår rätt, reagera vi, och när en person kan med fullt fog säga, att han aldrig begått något lagstridigt, ehuru han tillåtit sig ett måttligt bruk af berusande drycker, är det mycket svårt att öfvertyga honom om, att han i alla fall bör afstå från dem, för så vidt man icke kan träffa honom från religiös grund och säga, hvad man sade under den gamla nykterhetsrörelsen: *försaka* detta för din svagare broders skull. Jag tror, att vi alltid komma tillbaka lill samma punkt. Det är det *måttliga* rusdrycksbruket, man måste undanarbeta, innan man kan komma därhän, att man kan genomföra förbudslagstiftning; och vi kunna icke åstadkomma en frigörelse från det måttliga rusdrycksbruket utan att utgå från kristlig grund.

Jag ber få erinra om, att i den första reservationens kläm förut-sattes, att det är i en oviss framtid, som dessa rusdrycksförbud skulle kunna ifrågasättas till genomförande. Ja, mina herrar, det anser jag vara ganska begripligt, ty då vi finna, att rusdrycker för minst 120 miljoner och högst 150 miljoner, beroende på olika uträkningsätt, årligen förbrukas i vårt land, torde det därmed vara klart, att det är omöjligt att förr än under en ganska aflägsen framtid tänka sig möjligheten af en *effektiv* förbudslagstiftning i denna fråga.

Jag ber att med anslutning till det yttrande, herr Hildebrand nysst hade, få stanna i samma yrkande som han.

Herr Eklund: Blott några få ord i anledning af den siste ärade talarens yttrande. Jag ber att få stryka under, hvad han anförde, nämligen att ledningen i den nykterhetsrörelse, som bedrefs på 1830—1840 talen, fanns hos de bildade klasserna. Något liknande kan ej sägas om vår nutida nykterhetsrörelse. Det var ju ock detta jag betonade i mitt första anförande.

Såväl denne som en föregående talare anförde, att en af anledningarna till, att den gamla nykterhetsrörelsen vann stora framgångar, var den, att den arbetade på kristlig grund. Nu kan i detta uttalande ligga den underförstådda meningen, att den nutida nykterhetsrörelsen skulle arbeta på antikristlig grund. Häremot ber jag att få protestera. Den stora nykterhetsföreningen, Blå bandet, är lika mycket en religiös förening som en nykterhetsförening. För öfrigt anser jag, att samtliga nykterhetsföreningar i landet arbete är baserat på kristlig grund.

Om förbud
mot försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

Beträffande förhållandena i Amerika är det nog så, att man gifvetvis gärna tror, hvad man helst vill tro. Jag kan icke tänka mig, att de praktiska amerikanerna skulle vilja bibehålla en lagstiftning, som visat sig olämplig. Och huru, om förbudslagstiftningen misslyckats, förklara skälet till att under de senare åren en allt starkare förbudsvåg gått utöfver den stora amerikanska kontinenten? Jag vill också nämna, att äfven jag personligen besökt den mest omtvistade af alla förbudsstäder i Förenta staterna, nämligen Portland i Maine, år 1883. Jag fick visst icke samma uppfattning om förbudslagarnas effektivitet som den person, med hvilken den siste talaren hade samtalat, utan jag fick en alldeles motsatt uppfattning, nämligen den, att förbudslagen gjorde nytta, men det var måhända helt naturligt därför, att jag icke hade någon anledning att leta reda på lönnkrogarna. I detta sammanhang vill jag säga, att det finnes lönnkrogar, äfven där det finnes legaliserade krogar. Stockholm torde i detta afseende icke utgöra något undantag.

Slutligen vill jag nämna några siffror, som jag nyss hittat, rörande denna fråga. Maine är som bekant den äldsta förbudsstaten i Amerika. Förbudslagstiftningen har där varit införd sedan 50 år tillbaka. Massachusetts har icke någon förbudslagstiftning. Några jämförelsesiffror för samma år ur den officiella statistiken: De sinnessjuka voro i Maine 125 på 100,000 invånare, men i Massachusetts 288 på samma antal. Fattigunderstöd lämnades i Maine åt 163 stycken på 100,000 invånare, men i Massachusetts åt 197 stycken på samma antal. Dödligheten i anledning af alkoholism utgjorde i Maine 2,2 procent, men i Massachusetts 6,8 procent. Brottens antal per 100,000 invånare utgjorde i Maine 70 och i Massachusetts 187 o. s. v. Om man i den officiella statistiken gör jämförelser, icke utfalla dessa till förbudsstaternas nackdel.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Ekman*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar O. A. Ericson och J. A. Jonsson vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Om införande
af lokalt veto
vid detalj-
handel med
brännvin.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 19 och 22 innevarande månad bordlagda betänkande nr 7, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin.

Genom två särskilda, inom Andra kammaren väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner hade frågan om införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin jämväl innevarande år bragts under Riksdagens pröfning.

Sålunda hade herr vice talmannen *Staaff* jämte nitton andra af kammarens ledamöter i motion nr 105 föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af motionärerna angifna grunder.

Vidare hade herr *Beckman* jämte sju andra af kammarens ledamöter i motion nr 114 hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af bemälda motionärer angifna grunder.

Utskottet hade på åberopade skäl hemställt, att förevarande motioner nr 105 och 114 om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af lokalt veto med lika och direkt rösträtt beträffande detaljhandel med brännvin icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts af bland andra herrar *K. G. Karlsson*, *J. Bromée* i Billsta, *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, *Branting*, *Kvarnzelius*, *Röing* och *Olofsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner nr 105 och 114, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser, i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i motionerna angifna grunder.

Herr Nyström: Denna fråga är ju en jämförelsevis liten fråga i förhållande till den, som vi nyss debatterat, och det kunde tyckas, att det allmänna resonemang, som då fördes, också vore svar på det mera speciella fall, som här föreligger. För den, som i likhet med mig icke tror på möjligheten af ett allmänt rusdrycksförbud, kan det vara lämpligt att säga något i denna detaljfråga, som enligt min uppfattning är lättare att realisera än det allmänna rusdrycksförbudet.

Detta förslag är nu för åttonde gången framme i Riksdagen. Om man undersöker, huru frågan behandlats vid föregående riksdagar, skall man finna, att rösterna för en sådan reform, som här är tal om, hvarje gång ökats i Andra kammaren, hvilket torde vara ett uttryck

för, att folkopinionen alltid tenderar mot det lokala vetot. I vår kammare har man hittills icke velat lyssna på det örat, och jag förutsätter icke, att så skulle vara fallet i dag, helst enligt min tanke det förslag, som nu föreligger, hvarken med hänsyn till sin motivering eller med hänsyn till sin kläm är tilltalande, åtminstone för mig. Jag tror emellertid, att det kunde vara lämpligt, om denna kammare började sätta sig in i den tanken, att frågan om lokalt veto en gång måste lösas. Det hufvudsakligaste argument, som anföres mot denna reform, är, såsom särskildt af 1908 års sammansatta stats- och bevillningsutskott framhölls, att lokalt veto redan finnes enligt nuvarande lagstiftning och att vi följaktligen icke behöfva göra något nytt på detta område, samt att förslaget alltså är onödigt. Det är egendomligt, att ingen af dem, som så säga, kommit att tänka på, att om man utgår från dessa premisser, kan man precis lika bra komma till en motsatt slutsats. Om man drifver satsen, att det lokala vetot redan är gällande enligt nuvarande lagar, och om man bevisar detta såsom 1908 års utskott med framhållande af det faktum, att i tolf län det icke finnes någon spritutskänkning på landsbygden, åstadkommet genom kommunernas beslut, om man gör detta och det vidare måste sägas, att detta förhållande icke har verkat till någon skada för dessa landsorter eller för landet i dess helhet, så kommer man lika logiskt till den slutsatsen: hvarför kan icke samma regel tillämpas öfverallt? Skillnaden mellan det, som finnes, och det, som motionärerna föreslå, är så liten. Hvarför skall man då göra motstånd mot detta lilla?

Nu kan man fråga: finnes det utom detta något positivt skäl, som gör det lämpligt för Första kammaren att intaga en annan ställning till frågan om det lokala vetot? Jag tror, att så är fallet. Jag vill påminna kammaren om en annan fråga, som ungefär haft samma historia som den här, nämligen frågan om förändringen af Riksdagens valsätt. I mångfaldiga år kom det fram förslag på förslag härom. Första kammaren sade nej. Första kammaren ville öfver hufvud taget icke vara med om något sådant förslag. Men så kom en tid, då Första kammaren insåg, att den måste ta upp den saken till allvarigare öfvervägande. Därvid fann kammaren, att de förslag, som allt fortfarande framkommo inom den Andra kammaren, icke voro lämpliga. Första kammaren upptog då frågan från en helt annan synpunkt. Den förband med reformkravet kravet på nödiga garantier, och när kammaren bade intagit denna ståndpunkt, lät Andra kammaren sin önskan om majoritetsvalens bibehållande falla. Första kammaren fick sin vilja fram, och landet erhöi en representationsreform, som nu allmänt erkännes såsom rättvis och billig. Jag menar, att Första kammaren gjorde klokt att ställa sig på samma sätt till denna fråga, taga upp den på sitt program, lägga till den reformen de förbättringar, som kunna finnas nödiga, och så föra den fram till ett lyckligt slut. Hvilka dessa ytterligare garantier kunna vara, skall jag icke tillåta mig att i detalj framhålla, men jag vill påpeka, att förutom de garantier, som motionärerna här föreslagit, finnes det andra, som skulle kunna tänkas. Jag vill påminna om, att i Norge räknas vid en votering om lokalt veto alla, som icke äro närvarande, såsom om de hade

Om införande af lokalt veto vid detaljhandel med brännvin.
(Forts.)

Om införande
af lokalt veto
vid detalj-
handel med
brännvin.
(Forts.)

röstat mot förslaget. Detta vore en betydlig förstärkning af de garantier, som motionärerna framställt.

Jag vill vidare nämna en annan garanti, som åtminstone är rimlig. För många kommuner innebär detta förslag en väsentlig minskning i kommunens inkomster. Den, som väcker ett sådant förslag, borde då också vara skyldig att anvisa, hvarifrån motsvarande medel skulle tagas, så att man vid voteringen kände båda sidorna af saken och icke blott den ena. Jag vill icke säga, att detta är allt, men om kammaren sätter frågan på sitt program och söker gifva den en sådan utveckling, som vore god, kunde säkerligen densamma en gång afgöras på ett lika lyckligt sätt, som, enligt min uppfattning, frågan om Riksdagens sammansättning afgjordes år 1907.

Jag vill, ehuru det icke är någon hufvudsak, dessutom framhålla en synpunkt, som man icke bör bortse ifrån, och det är den politiska klokheten i en sådan åtgärd. Öfverallt i landsbygden mötes man af anklagelsen, att Första kammaren motverkar nykterheten, och det egentliga argumentet för det påståendet är, att vi icke vilja vara med om lokalt veto. Det är en synpunkt, som just i dessa valtider kan vara värd att öfvervägas. Nu har ju föreslagits, såsom vi veta, i tvenne motioner, i både Första och Andra kammaren, en allsidig utredning af hela spörsmålet. Till denna allsidiga utredning refererar sig bevillningsutskottet i sitt betänkande, och om nu Första kammaren godkänner utskottets kläm, föreställer jag mig, att Första kammaren gifvit på hand, att den vill vara med om motiveringen, det vill säga vara med om den allmänna utredningen.

Jag skall under sådana förhållanden icke göra något yrkande af annat innehåll, men jag har velat säga detta, dels för att vid den framtida utredningen äfven de synpunkter, jag framhållit, må kunna komma under diskussion, dels därför att jag anser hvad jag nu anfört vara ett ord i sinom tid i Första kammaren.

Herr Eklund: Jag skall, då tiden nu är långt framskriden, fatta mig så kort som någonsin är möjligt och därför inskränka mig till att påpeka, att här föreligger förslag till en åtgärd, som mycket väl bör kunna vidtagas utan genomgripande förändringar i nu gällande rusdryckslagstiftning.

Herr talman! Jag skall därför helt enkelt be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wieselgren: Denna fråga bör just bedömas med öppet öga för den där förutsättningen, som den förste talaren påpekade, nämligen att *det är en gammal rätt* i vårt land, som det här är fråga om. Det är icke fråga om *införande* af lokalt veto, utan blott om att ändra *sättet för beslutsfattande* i denna fråga. Jag tvekar icke det minsta att säga, att denna reform icke alls är så lätt att genomföra; men jag tror, att om Första kammaren bifaller en sådan skrifvelse, som här är af reservanterna föreslagen, skall Kungl. Maj:t vid sin utredning af detta önskemål nödvändigtvis ock taga i betraktande de ovissa punkter, som för frågans klarerande måste belysas. Det är ju t. ex. en mycket kinkig sak att nöja sig med att gifva rätt åt

eu kommun att besluta lokalt veto på grund af allmän folkomröstning, under det att nästa kommun, alldeles gräns i gräns med den, har en sådan befolkning, att den icke alls hyllar samma princip, och då är det naturligtvis en ganska oviss vinst, man erhåller, därest grannkommunen lägger krogen på sin sida om gränsen. Låt vara att man genom sitt beslut har förekommit, att den får ligga på denna sidan af gränsen, hitta nog brännvinskunderna i alla fall till grannkommunens krog. Ovillkorligen äro bestämmelser af nöden, hvilka måste göra den ena kommunens beslut i någon mån förbindande för förhållandena i gränskommunen. Däri ligger ju *en* svårighet.

Om införande af lokalt veto vid detaljhandel med brännvin.

(Forts.)

Hvad som gör, att jag alltid haft en djup känsla för det önskvärda i, att denna rätt, rätten att besluta om lokalt veto, skulle kunna ordnas på annat sätt än hittills, är hänsynen till kvinnorna, hänsynen till brännvinsförbrukarnas hustrur och deras hem, hänsynen till barnen i de familjer, där familjefadern är en mer eller mindre långt hunnen brännvinskonsument. Det är icke en ringa del utaf statens och kommunernas brännvinsinkomster, som gå just från dessa fattiga hem, just från dessa arbetare, som lägga ned en större eller mindre procent af sin begränsade arbetsinkomst på krogen. Jag minns från mina barndomsår, hur det vid tal härom ofta omtalades, huru dessa stackars hustrur brukade samla sig utanför arbetsbetalningskontoren för att redan där söka få någon del af familjefaderns arbetsförtjänst för att därmed kunna underhålla hemmet; men jag minnes också, huru det klagades öfver, att dessa försök vanligen misslyckades. Det har alltid sedan den tiden förefallit mig upprörande, att dessa kvinnor, som hafva att bära den värsta tungan af männens brännvinsförbrukning, icke skola hafva ett ord att säga om brännvinsförsäljningsrätten. I de dagar, då kvinnorna vaknat till medvetande om sin rätt äfven som medborgarinnor i samhället, vore det väl på tiden att låta dem få börja med utöfvandet af sin rösträtt åtminstone på detta område inom de lokala samhällena, så att de där blefve i tillfälle att göra sina lärospån. Och jag gör detta så mycket hellre, som jag är öfvertygad, att detta deras ingripande skulle vara till fördel icke blott för dem, utan också för samhället i dess helhet. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Herr Ljungberg: Man hade haft grundad anledning förvänta, att nu föreliggande utskottsbetänkande skulle mottagits af alla med tillfredsställelse, jämväl af de aktiva nykterhetsvännerna. Utskottets majoritet har ju, i likhet med motionärerna och reservanterna, uttryckligen förklaradt, att den vill vara med om en utredning af den föreliggande frågan. Skillnaden är endast den, att då motionärerna vilja utreda hvarje spörsmål för sig eller åtminstone skriva till Kungl. Majt om hvarje spörsmål för sig, så vill utskottets majoritet däremot, att alkoholspörsmålet skall i ett sammanhang fullständigt och partiskt utredas. Nog förefaller det, som om utskottets majoritet skulle hafva den riktiga uppfattningen, då man åsyftar att få fram en utredning så uttömmande, att den både för förbudsifrarna och principiella förbudsmotståndare klart visar, hvarthän de begärda utredningarna leda. Reservanterna hafva icke kunnat underlåta att i sin reservation gifva ett litet, ett

Om införande
af lokalt veto
vid detalj-
handel med
brännvin.
(Forts.)

mycket litet erkännande åt det tillmötesgående, som motionärerna rönt i utskottsbetänkandet, men trots detta vilja de icke vara med om, att det lokala vetot under några förhållanden sammanslås med den större utredningen. Hvarför, har jag frågat vederbörande? Jo, svaras det, därför att denna fråga är så enkel och klar, att den icke behöfver någon vidare utredning. Jag tillåter mig hysa en alldeles motsatt uppfattning.

Af alla de nykterhetskräf, som äro framställda, är krafvet på lokalt veto på den allmänna och direkta rösträttens grund det, som enligt min mening innebär de allra största vådorna. Staten, som i gällande lagstiftning medgifver utöfvandet af en viss handtering, skulle öfverlämna åt den ovissa folkomröstningen i de särskilda kommunerna att afgöra om den lagliga handteringens öde. Genom en dylik allmän folkomröstning ställer man ju på det oberäkneligas, på den plötsliga omkastningens grund den ekonomiska planläggningen hos de särskilda samhällena och hos stora statsinstitutioner. Man bereder lika plötsligt undergång åt mången under statens hägn tillkommen industriell anläggning, åtminstone sådana, hvars hufvudsakliga afsättning sker inom det sambälle, där anläggningen är belägen. Man sprider i ett nu ruin åt många enskilda medborgare, som kanske just hämta sin hufvudsakliga utkomst från denna under hägn af statens lagar tillkomna industri.

Det är, såsom herrarna här af finna, ett mycket ingripande spörsmål detta, och det behöfver förvisso utredas i sammanhang med både förslaget om totalförbud och öfriga framkomna förslag i nykterhetens intresse. Mig personligen tilltalar långt mera en utveckling i den riktning, som angifvits i herr Jonssons i Hökhult motion, än ett lokalt veto af nu ifrågavarande beskaffenhet.

Man bör ej heller lämna utan noggrant öfvervägande konsekvensen af en dylik folkomröstning i de särskilda kommunerna. Har man börjat att man ur huse (inkl. kvinnor) gå att afgöra *en* allmän angelägenhet, skall det utan tvifvel icke dröja länge, förrän man begär att på samma lättvindiga omröstningssätt få afgöra äfven andra allmänna angelägenheter. Jag för min del tror, att man bör betänka sig mer än en gång, innan man går med på något slags referendum.

Jag ber att få yrka bifall till utskottsbetänkandet.

Herr Trygger: Jag tror, att den, som i dag åhört debatten i denna kammare, icke kan vara i någon tvekan om, att alla här hafva det varmaste intresse för nykterhetsfrågan och att de olika meningarna röra sig endast om det sätt, som är det lämpligaste för att befördra nykterheten inom landet. Vi sågo en talare, min ärade vän på upplandsbänken, som var beredd att till och med gå så långt, att han utan vidare tillstyrkte det s. k. lokala vetot, trots det att han själf sade, att vi redan hafva lokalt veto, och att sålunda här i själva verket icke föreligger en nykterhetsfråga, utan en rösträttsfråga. Jag förstår mycket väl, huru man inför de beskyllningar, som höras mot denna kammaras ställning till nykterhetsfrågan, skulle kunna känna sig benägen att för ett ögonblick stanna vid en sådan tanke som den, som min ärade vän omfattade, att man skulle kunna finna det politiskt

klokt att gifva ett aldeles påtagligt bevis på, att vi i denna kammare äro lika goda nykterhetsvänner som i den Andra kammaren och att vi inse lika väl som Andra kammaren, att Sveriges folk går en lycklig och stor framtid till mötes, ifall nykterhetsfrågan löses på ett verkliga tillfredsställande sätt. Men, mina herrar! Man får icke låta sig hänföras af ögonblickets ingifvelser, utan man är skyldig att med det lugn och den besinning, som grundlagsstiftaren fordrar särskildt hos denna kammares ledamöter, öfverväga hvad man kan göra och hvad man icke kan göra. Då nu vid denna riksdag föreligger en begäran om en utredning, som skall behandla nykterhetsfrågan i hela dess vid, — förslag härom är väckt i båda kamrarna och det ligger hos ett tillfälligt utskott — en utredning så fullständig, som öfver hufvud taget en utredning kan vara, och då vi förra året skrefvo till Kungl. Maj:t med begäran om en utredning af frågan ur ekonomisk synpunkt, kan man icke tveka, huru man skall ställa sig till nu föreliggande motion eller förstnämnda föreslagna utredning. Jag hoppas, att det tillfälliga utskottet skall tillstyrka denna utredning och att denna kammare skall antaga den. Man måste afvakta denna utrednings verkställande för att få material, som gifver oss tillfälle att klargöra, huru nykterhetsfrågan skall kunna till landets bästa allsidigt lösas. Och skulle en sådan utredning komma till stånd, är jag öfvertygad, att denna kammare önskar, att den skall blifva grundlig och opartisk och ske så snabbt, att saken icke på något sätt förhalas. Jag instämmer i ett yttrande från herr Hildebrands sida i dag, att skulle det under loppet af denna utredning visa sig, att något af de speciella nykterhetsvännernas önskemål är så uppenbart befogadt, att det redan på detta stadium kan fullständigt bedömas, skall man icke afvakta hela utredningens fullbordan, utan då må denna speciella fråga lösas särskildt.

Herr talman! På dessa skäl ber jag att få tillstyrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande betänkande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr Eklund, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den af herr K. G. Karlsson m. fl. vid betänkandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 7;

Ang. ändrad lydelse af 25 § i förordningen om försäljning af brännvin. Föredrogs ånyo bevilningsutskottets den 19 och 22 innevarande februari bordlagda betänkande, nr 8, i anledning af väckta motioner om ändrad lydelse af 25 § i förordningen angående försäljning af brännvin.

Utskottet hade i föreliggande betänkande erinrat, att gällande förordning angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 innehöle beträffande fördelningen af de s. k. brännvinsmedlen följande bestämmelser:

»25 §.

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt 21 § skall afstå, skola på följande sätt fördelas:

för stad:

tjugunio hundraedelar af bolagets nyssnämnda afgifter och nettovinst tillfalla staden;
återstoden insättes i statskontoret;

för landsbygd:

hela beloppet insättes i statskontoret.
Af de andelar, hvilka sålunda ingå till statskontoret, skall statskontoret
dels afsätta ett belopp, motsvarande en hundraedel af samtliga afgifter och vinstmedel för riket, för att användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder;
dels ock utdela:
till landstingen och städer, som ej deltaga i landsting:
ett belopp, motsvarande en femtedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen;
till hushållningssällskapen:
ett belopp, motsvarande en åttendedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen.
Till grund för fördelningen dels mellan landstingen och städer, som ej deltaga i landsting, dels ock mellan hushållningssällskapen

skall läggas i det förra fallet landstingsområdenas och nämnda städers, i det senare fallet hushållningssällskapsområdenas folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket.

Ang. ändrad lydelse af 25 § i förordningen om försäljning af brännvin.
(Forts.)

Öfvergångsstadganden.

Denna förordning träder i kraft, i fråga om stad den 1 oktober 1907 samt beträffande landsbygden den 1 november 1907.

Städerna skola de första tolf försäljningsåren, under hvilka denna förordning äger tillämpning, åtnjuta, utöfver de genom 25 § dem tillerkända andelar, af de i hvarje stad inflytande brännvinsförsäljningsmedlen

första året	19	hundrededelar
andra »	17	»
tredje »	15	»
fjärde »	13	»
femte »	11	»
sjätte »	9	»
sjunde »	7	»
åttonde »	5	»
nionde »	4	»
tionde »	3	»
elfte »	2	»
tolfte »	1	hundrededel.

För tiden till och med år 1925 skola med afseende å inkomst af brännvinsförsäljningsmedlen till städerna räknas de öfriga orter, i hvilka under försäljningsåret 1904—1905 minuthandel med och utskänkning af brännvin varit jämlikt § 11 mom. 2 i kungl. förordningen den 24 maj 1895 öfverlätna åt bolag.»

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 21, af herr *von Mentzer* jämte fem andra af kammarens ledamöter och den andra inom Andra kammaren, nr 48, af herr *Meurling* jämte ytterligare tretton ledamöter af samma kammare, hvilka motioner hänvisats till bevillningsutskottet, hade föreslagits,

»att Riksdagen behagade besluta, att § 25 i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin måtte erhålla följande förändrade lydelse:

De afgifter, som enligt denna förordning inflyta för rättigheterna till detaljhandel med brännvin, äfvensom den nettovinst af rörelsen, som bolag enligt 21 § skall afstå, skola insättas i statskontoret och på följande sätt fördelas: *tjugunio hundrededelar af de från städernas brännvinsbolag influtna afgifter och nettovinsten tillfalla rikets samtliga städer.*

Af öfriga i statskontoret insatta andelar skall statskontoret dels afsätta ett belopp, motsvarande en hundrededel af samtliga

Ang. ändrad lydelse af 25 § i förordningen om försäljning af brännvin. (Forts.)

afgifter och vinstmedel för riket, för att användas till främjande af nykterhet och motarbetande af dryckenskapens följder; dels ock utdela: till landstingen och städer, som ej deltaga i landsting: ett belopp, motsvarande en femtedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen; till hushållningssällskapen: ett belopp, motsvarande en åttondedel af samtliga brännvinsförsäljningsmedlen.

De andelar, som efter hvad förut är sagdt tillfalla rikets samtliga städer, fördelas dem emellan efter folkmängden.

Till grund för fördelningen dels mellan landstingen och städer, som ej deltaga i landsting, dels ock mellan hushållningssällskapen skall läggas, i det förra fallet landstingsområdenas och nämnda städers, i det senare fallet hushållningssällskapens områdenas folkmängd.

Återstående medel fördelas af statskontoret efter folkmängden mellan samtliga kommuner i riket;

samt att de i förordningens öfvergångsstadganden städerna tillerkända andelar skola fördelas på samma sätt och efter samma grund som de tjugunoio hundraedelar, hvilka tillkomma städerna enligt förordningens § 25 i dess nu föreslagna lydelse.»

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att förevarande motioner om ändrad lydelse af 25 § i förordningen angående försäljning af brännvin icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Mentzer: De s. k. brännvinsbolagen hafva enligt gällande brännvinsförsäljningsförordning till ändamål endast att i sedlighets intresse ordna och handhafva detaljhandeln med brännvin. Och de, som skola söka förverkliga detta ändamål, kunna snart göra den upptäckten, att bästa sättet att i sedlighets intresse ordna detaljhandeln är att höra upp med den. På det sättet tillgodoses det intresset bäst. Och det inses icke af så få. Men om någon söker handla i öfverensstämmelse därmed, så mötes han mycket lätt af den invändningen, att det är ett annat ändamål, som måste ses till godo i samhället, nämligen det ekonomiska. Då kommer ju frågan på sned, och det kan ju hända, att det ekonomiska trycket är så stort, att brännvinsbolag kvarstå eller bildas för ett för förordningen främmande ändamål eller med andra ord att ändamålet blir det att i ekonomiens intresse ordna och handhafva detaljhandeln med brännvin. För att undvika detta har denna motion tillkommit, och man har velat, att samtliga städerna skulle få bibehålla de rättigheter till delaktighet i brännvinsförsäljningsmedlen, som de hafva, oberoende af, huruvida handeln bedrifves eller ej inom de särskilda samhällena.

Nu har emellertid utskottet afstyrkt denna motion och det af åtskilliga skäl. Hvad är det för skäl?

I första hand säger utskottet, att det är ganska olämpligt att nu komma med ändringar på detta område, då saken så nyss ordnades som genom 1905 års beslut. Utskottet tillstyrker Riksdagen att säga, att vi skola bibehålla och hafva brännvinsbolag för det ekonomiska

intresset. Står verkligen ett sådant uttalande i öfverensstämmelse med den gällande förordningen? Enligt mitt begrepp är det stick i stäf mot förordningen och förordningens anda. Och jag kan icke förstå, huru Riksdagen skall kunna godkänna det skälet. Skulle det skälet godkännas, borde man väl hålla linjerna rätt ut och följden däraf nödvändigtvis blifva, att man på samma gång måste ändra den i förordningen gifna föreskriften, att ändamålet med brännvinsförsäljningsbolagen skall vara endast att i nykterhetens och sedlighetens intresse ordna detaljhandeln med brännvin.

*Ang. ändrad
lydelse af
25 § i
förordningen
om försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)*

Så säger utskottet vidare, att det pågår för närvarande en utredning rörande statens med fleres frigörelse af deras ekonomiska beroende af medel, som härflyta från rusdryckshandteringen, och att när en sådan utredning pågår, är det icke lämpligt att vidtaga några förändringar. Då motionärerna icke afsett någon som helst ändring af städernas förhållanden till öfriga korporationer, som få del af brännvinsförsäljningsmedlen, kan jag icke se, att ett bifall till motionen skulle göra något farligt ingripande i utredningen. För att emellertid bestyrka, huru viktigt det är, att någon ändring icke sker utan utredning, framhåller utskottet särskildt, att utdelningen i de olika städerna är så ytterst olika, och uppgifver t. ex., att under försäljningsåren 1902—1903 till 1906—1907 utgjorde inkomsten af brännvinsmedel i medeltal i Mörbylånga 34 kronor 18 öre, i Stockholm 4 kronor 57 öre samt i Skanör och Falsterbo allenast 1 krona 23 öre, allt för invånare räknadt. Af detta anförande skulle man få det intrycket, att en förändring skulle kunna åstadkomma mycket stora rubbningar inom städerna i allmänhet. Nu är emellertid förhållandet, att den utredning, som är gjord angående dessa inkomster, visar, att det är endast uti 14 små orter, nämligen de minsta städerna och åtskilliga små municipalsamhällen, som inkomsten väsentligen afviker från den allmänna inkomsten. Det var endast på dessa fjorton platser, som berörda medelinkomst öfversteg 10 kronor. Att dessa platser äro obetydliga styrkes därutaf, att den 31 december 1908 fanns det icke mer än tillhoppa 13,736 invånare inom dem. Då kan man däraf förstå, huru ytterst få det är, som egentligen beröras däraf, och att det är orter, som hafva, om jag så får säga, oskäliga inkomster af brännvinshandeln och på detta sätt suga till sig penningar från den kringliggande landsbygden. Jag vill då fråga: Är det mest skäl att ömma för dessa orter eller att se till, att de ekonomiska intressena icke få vare sig ligga hindrande i vägen å orter, som verkligen vilja frigöra sig, och ej heller göra sig gällande å vissa större platser inom riket, de där nu kunna lockas till att söka sig stadsrättigheter för att därigenom skaffa sig ifrågavarande inkomster. Gör man sig denna fråga på allvar, så tror jag icke, att svaret kan utfalla annat än till förmån för motionen.

Utaf anförda skäl ber jag att få yrka, att utskottets hemställan måtte afslås och att motionen måtte blifva bifallen.

Herr Åkerberg: Sedan 1905 års Riksdag beslöt en ny fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen, har denna fördelning endast försiggått en enda gång. Redan detta skäl synes gifva anledning till, att

Ang. ändrad
lydelse af
25 § i
förordningen
om försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)

man icke nu skall ändra fördelningsprincipen, förrän man kommit till mera klarhet i, att den är, såsom motionärerna anse, oriktig. Vid 1905 års riksdag behandlade det särskilda utskott, som då tillsattes, flera förslag om ändringar af den då gällande principen för brännvinsmedlens fördelning, och äfven det förslag, som motionärerna nu framfört, var under öfvervägande. Men enhälligt kom utskottet till den åsikten, att denna princip var oriktig. Med anledning af de siffror, som i det nu föreliggande utskottsbetänkandet framhållits, huru i olika kommuner brännvinsmedlen utgå, räknadt per invånare, kan jag meddela, att om den princip, som motionärerna här föreslagit, skulle tillämpats år 1905, hade Stockholms stad på bekostnad af öfriga städer erhållit cirka en half miljon kronor mera; Mörbylånga skulle hafva fått sina brännvinsmedel minskade till en sjättedel af hvad den eljest skulle hafva erhållit, och Skanör och Falsterbo hade fått fem gånger mera, än hvad de erhö. Den princip, som 1905 års särskilda utskott föreslog Riksdagen att följa vid brännvinsmedlens fördelning och som i hufvudsak antogs, var baserad på att så små rubbningar som möjligt skulle ske för de inkomster, som stadskommunerna hade af brännvinsmedel. Därför beslöt också Riksdagen, att, när vinstandelen, som stadskommunerna hade, nedsattes från 50 till 29 procent, detta skulle ske under en så lång öfvergångstid som 12 år. Skulle nu motionärerna få sin vilja fram, skulle det i ett tag blifva en stor omkastning i många stadskommuners inkomster, den ena till fördel och den andra till skada. För öfrigt framhölls inom 1905 års särskilda utskott något, som icke har vidrörts i föreliggande bevillningsutskottsbetänkande, nämligen att motionärernas förslag alldeles icke skulle leda till det, som de hufvudsakligen afsett med sin motion, nämligen nykterhetens befrämjande, utan snarare motsatsen; ty om en kommun icke skulle bli intresserad af vinsten af brännvinshandeln inom sitt område, så kunde priset å spirituosa komma att betydligt nedsättas och sålunda direkt bidraga till superiets ökning.

Jag ber att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Clason: Då det är tämligen tydligt, att denna motion icke kommer att föranleda till någon Riksdagens åtgärd, kan det ju vara onödigt att yttra sig i frågan. Jag vill emellertid uttala mina sympatier för den tanke, som här ligger bakom, mina sympatier för tanken att i möjligaste mån frigöra en kommun från det direkta intresset af brännvinsförsäljningsmedlens stegring inom densamma. Jag ville också framhålla, att det synes mig, som om de af motionären nyss i debatten anförda siffrorna bevisade, att en sådan onläggning i sättet för utdelningen af dessa medel till kommunerna, som han påyrkat, icke skulle hafva de svåra följder, som man, af utskottets få siffror att döma, kunde tro. Jag tror icke heller, att det skäl håller streck, som anförts mot motionen, eller att kommunerna, i händelse af dess antagande, skulle förlora hvarje intresse att sköta brännvinshandeln ordentligt. Ett sådant intresse lär väl aldrig saknas i en kommun, men kommunerna skulle ju dessutom i alla fall blifva delaktiga af vinsten, om än på ett ändradt sätt, och således äfven däri hafva intresse af, att försäljningen icke ledde till

några oegentligheter. Jag tror för min del alltså, att den tanke, som här finnes uttalad, är värd att taga vara på. Men då efter hvad som här i dag yttrats man kan vara tämligen säker på, att äfven denna kammarare kommer att begära en omfattande utredning af hela rusdrycksfrågan, synes det mig, att man i denna specialfråga för närvarande kan afstå från yrkande om bifall till motionen. Jag vill emellertid framhålla, att enligt min tanke är detta en punkt, där man icke borde behöfva afvakta den stora utredningens resultat för att kunna skrida till partiella reformer.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammararen, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ang. ändrad
lydelse af
25 § i
förorrdningen
om försälj-
ning af
brännvin.
(Forts.)*

Vid ånyo skedd föredragning af bevillningsutskottets den 19 och 22 i denna månad bordlagda betänkanden:

nr 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning af detaljhandeln med brännvin å landsbygden och i vissa städer, samt

nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrad lydelse af 25 § 3 mom. i förordningen angående beskattning af socker,

biföll kammararen hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

På framställning af herr talmannen beslöt kammararen att till ett annat sammanträde uppskjuta behandlingen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Riksdagens sistlidna år församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1908.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Karlsson* från och med den 28 innevarande februari till och med den 12 nästkommande mars.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,43 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
